SIMON LAJOS

MINDIG ÁRNYÉKBAN

MINDIG ÁRNYÉKBAN

SIMON LAJOS

MINDIG ÁRNYÉKBAN

RÓMA — 1968

Copyright by Author 1968

Apám testamentomából:

« . . . Fiam! Bárhova is visz a sorsod, a végzeted ne feledd; hogy Apád egy megőszült, hajlott hátú paraszt ember; hogy Anyád egy fejkendős érted aggódó; paraszt asszony! ».

ELŐSZÓ

Sokan lépték át üres kézzel a magyar határt 1956-ban. Zsebükben nem lapultak bankók, nem csörgött arany, ujjukon nem ragyogott drágakő. Üres kézzel, kifosztott zsebbel léptek be az idegen világba, vonúltak az idegen ég alatt. De nem üres szivvel és nem kifosztott lélekkel! Magukkal hozták szülőföldjüket, hazájukat. Mert a haza olyan csodálatosan különös valami, hogy belefér a szívbe, kincseit el lehet rejteni a lélekben.

Simon Lajos is ilyen szegényen és mégis mérhetetlenül gazdagon csöppent bele a száműzetés keserű tengerébe. Látszólag koldús-könnyedén indult el a végeláthatatlan útra, valójában roskadozott a súlyos emlékektől, az aranynál értékesebb élményektől. Tíz évig rendezgette, válogatta, csiszolgatta szellemi gyémántjait, míg elérkezettnek látta az időt, hogy megmutassa őket barátainak s társainak a száműzetésben.

Nem azért, hogy eldicsekedjen velük, hanem hogy ébren tartsa az emlékezést, nehogy elfeledjük a küzdelmes, rögös és véres múltat és könnyelműen bele merűljük a békés és kellemes jelenbe; hogy a szabadság légkörében el ne felejtsük a rabság éveit s a ma is keresztútját járó nemzetet; hogy az ő sorsában a magunkéra ismerjünk s új erőt kovácsoljunk belőle a jövő küzdelmekre.

De nemcsak mélabús emlékedés ez a könyv, hanem gondosan megmunkált írásmű is. Irója gazdaságosan osztotta el bőséges anyagát témakörének kikristályosodott pontjai körül. A rengeteg megfigyelés és tapasztalat arányosan oszlik el tehetsége magnesének előterében, a szívéhez legközelebb álló s emlékezetébe legmegmaradandóbb nyomokat véső két sarkpont sugarában: falú

és börtön, ez a két terület, ahová visszajár s ahová bennünket is magával visz.

Kitűnően ismeri a falut, főkép a saját faluját. A családi házból indul el, a rokoni körből s barátain keresztül eljut mindenkihez. Elbeszélései, karcolatai föltárják a falusi élet mélységeit. Nem maradnak a felszínen, hanem leszállnak a szegénység szurdokaiba, az erkölcsi bukások aknáiba is. Villámfényszerűen világit rá az örök kérdésekre, a szenvedély háborgásaira, szerelmi és családi tragédiákra.

A napos tájakat sem kerüli el. Szívesen időzik a vasárnapok és ünnepek békés tisztásain. Kukoricafosztások, népünnepélyek, bíróválasztások vidám emlékét idézi mesterien. Jól jellemzi hőseit, a minden faluban föllelhető különös alakokat, virtuskodó legényeket, a kártya megszállottjait, egész és félbolondokat.

Lírai oldaláról is bemutatkozik a romantikus szerelmi történetekben, ahol már a lidércfény birodalmába, a mese tündéri területére csap át. Innét csak egy lépés a Teremtés kohója, Isten káprázatos univerzuma, a csillagrendszerek, száguldó galaktikák, kéklő tavak és tengerek, a hófödte csillogó hegyvonulatok.

A börtönben is Istenre gondol. Eszébe juttatják a rabtartók által elsikkasztott ünnepek, virágvasárnap, húsvét, karácsony, s látomásai misztikus fényt árasztanak Márianosztra sötét falaira. Ez tartja benne is a hitet még akkor is, amikor a szenvedések pergőtüzében csaknem összeroskad, amikor a halál arat és a holtak vígasztalják az élőket.

Néhány megrázó fejezet bepillantást nyújt a börtönélet rejtelmeibe és borzalmaiba, hogy végül is beszámoljon a szabadulás izgatott öröméről.

Simon Lajos első könyvének nemcsak dokumentum-jellege van, hanem bíztató irodalmi vállalkozás is. Hisszük, hogy erőteljes népi tehetségéből még sok kiváló alkotás születik s élményeinek tárházából még sok-sok elrejtett kinccsel ajándékoz meg bennünket.

Tűz Tamás

FÖLTÁMADOTT!...

Husvéti harangok szava száll át a légen, mintha sohase lett volna megaláztatás napja, mintha a keresztrefeszítés meg sem történt volna.

A Koponyák-hegyén még a megaláztatás fája áll, a csőcselék ujabb látványosság után jár. Kajafásék házában azonban nagy a zűrzavar... Megtörtént, aminek meg kellett történie: a prófécia beteljesedett, a szellem megváltást hozott! Uj eszmeáramlat töri meg a pogány világot, reszket a heródesi gőg, a római birodalom hódítási területén elindul a minden idők ideálja: a kereszt, a megváltás fája, a dicsőülés utján.

Még a hajnali derengésben talán ott van a sir mélyen az Angyal, a bezárkózott apostaloknak azonban már megjelent az Ur, — a zsidók királya, — fényesen, megdicsőülten. A Tamások azonban kételkednek, de hivőkké válnak, amikor a sebhelyek friss hegét attöri az ujj.

Resurrexi ... Föltámadtam!... Erő a kétkedőknek, a gyávaknak, biztatás a hivőknek, uj mártirok előtt kinyilatkoztatás a szó. A nagypénteki látványosságnak vége... a szenvedés, a kereszthalál győzedelmeskedett! Pilátusok helytartóságát dönti meg a kereszt, a heródeseknek inukba száll a bátorságuk. A hír eljut a római birodalom széles határáig is, megindul a pogány világ bomlása,, vele együtt a birodalom alapkövei is meginognak. Feltámadott!... Uj élet, új megváltás, minden idők legnagyobb áldozata befejezést nyert. A Kajafások szégyenüket palástolják: a tanitványok lopták el a Mestert. Minden idők legnagyobb hazugsága a történelem folyamán sürűen megismétlődik.

« Vajjon Király vagy-e? hangzik a Pilátusok szava... ». Te mondád? » — mondja az Üdvözitő, hisz ismerjük a nagyheti tor-

tura fázisait. Ismerjük a meghóditott terület népének hűségét is a hóditókkal szemben. Fajtát, hazát megtagadók szava száll át a történelem folyamán: « Nekünk nincs királyunk, csak császárunk! ». Jaj, de igaz a költő szava: « Amely pisztráng az árral uszik: lehet, boldog, hasa fehérjét lehet, hogy parti nefelejtsek kivánják, hogy csókkal elérjék, a holdfény hullana rá, mint a tej-csepp, de a faj meghalt benne: Hulla! » (Mécs L.: A pisztrángok példája). De sokszor tagadják magukat a renegátok, a jólétük érdekében...

Ma a Pilatusok uralma a vége felé jár. A CSÁSZÁR palotájában is nagy a zűrzavar... Palástolhatják az uj helytartók, de az apostalok már tudják, hogy a keresztre-feszített nemzet sírgödre már üres, s a hajnali feltámadás fénye előre vetiti árnyékát, a rózsás hajnal pírkad. Ma már mindenki tudja: *Lesz föltámadás!* Elindult a nagypénteki keresztrefeszités dicsőülten, felmagasztosultan a föltámadás felé...

VAN, IGENIS VAN GYÖNYÖR A LEGMÉLYEBB MEGALÁZOTTSÁGBAN, A MEGVETETTSÉGBEN IS... » hisz a remény az, amely felemel ilyenkor. « VAN MÉG A MEGKORBÁCSOLTATÁSBAN IS, MIKOR A SZIJ A HÁTNAK CSAPÓDIK S CAFATOKKÁ TÉPI A HUST... (Dosztojevszkij: A játékos). De főképp akkor, amikor a lélek tudja, hogy minek az érdekében történik. De legfőképpen akkor, amikor az egész élet a beteljesülés szolgálatában készül is rá.

A korbácsolás által esett sebek még ugyan fájnak, de az idö heggel takarja be, a forradás azonban örök időkre emlékeztet. A pogány világ hanyatlóban van, a testet megkínozhattják, lándzsával átdöfhetik a szívet, azonban a szellemet megölni nem tudják az uj Kajafások. A szellem föltámadt, föltámad és föl fog támadni mindenkor, minden időben. A szellem örök és élni fog a Pilátusok, Kajafások, a pogány császárok minden igyekezete ellenére is.

Áll a kereszt, mint emlékeztető, mint figyelmeztető, mint intő jel mindenkor, minden körülmények között. Fölmagasztosul a szégyen fája, fölmagasztosul a keresztrefeszitett nemzet, s ezt fája-

dalmasan tudomásul kell venni minden helytartónak. Lehet, hogy ezt tudják, de talán még sem *akarják* tudni... Annál fájdalmasabb lesz a számukra...

Mi húsveti ajándékokkal, piros tojással, nyuszikával köszöntjük az idén is a Húsvétot, a föltámadást. Itt még rózsás ujját mutatja az égre a nagyszombati hajnal. Keleten azonban még nem virrad... még nagypéntek van, még szenvedés, megaláztatás, naponkénti keresztrefeszités! Ott még a Pilátusok uralma tart, a CSÁSZÁR (A Kreml) udvarában azonban már tudják, hogy elindult a birodalom, annak minden meghódított része a föltámadás felé. Késleltetni lehet, de megállitani a föltámadást még szuronyokkal sem lehet, még az ártatlanul halomra lőtt gyermektestekkel sem lehet: a császárok, a helytartók legnagyobb fájdalmára. Otthon nincs bőjt, de van nagyhét s hosszura nyult a nagypéntek. Kereszt még ugyan áll a templomok tetején, de ki tudja meddig? Mikor lesznek csonkok, mikor válik a templom a birodalmi szokás szerint raktárrá? Vagy mikor foglalja el egy-egy templom helyét a Császár, vagy valamelyik helytartó szobra (mint bálvány).

Azonban a bálványok leomlanak (1956 szabadságharca) ha csak emlékeztetőnek itt-ott egy pár csizma nem marad talán.

Tavasz indul, s a határban szomoru dalát fújja a pacsirta, amint a kolhoz bánatos magyarja kelletlenül munkába fog. Hej, de máskép is volt hajdan, amikor magának vetett, magának aratott.

Húsvéti harangszóval üzenetet küldünk: Lesz még föltámadás, lesz még uj élet a Kárpátok völgyében. A meghurcoltatások, megalázások napról-napra megismétlődő nagypénteki stációja egyszer véget ér.

Nagypéntek nélkül azonban nincs föltámadás!

CSENDÉLET...

Alig, hogy a delet elharangozza az öreg Bódi bácsi, máris benépesednek a házak előtti padok nagy bajuszu, csizmás parasztokkal. Néhol a szederfák (hogy miért szederfa az eperfa, immár öregedő fejjel sem tudtam rájönni) hűs koronái alatt, ahol ez nincs, ott a ház árnyékos részén ütik a « blatt »-ot az « ave »-ig, néha még tovább is. Ez mind attól függ, hogy a délután folyamán hogy ment a játék, mennyi törleszteni való maradt a partneroknak.

Bene Ferkó bácsi is, a Noha Tamás Gyurával (A « Noha » vezetéknév a megkülönböztetője, mert a Tamásokból van vagy harminc, s a Tamás Gyurákból is vagy egy tucat a faluban) no meg a két szomszéddal idejében kiült a pikétre, hogy hát a délután folyamán kellő jártasságot szerezzenek a kártyán. A ház előtt álló Mária-szobor rosszalóan nézi őket, félre is fordítja a fejét, mintha valami kő-alkalmatoság után nézne amit az öregek közé hajíthatna.

Azok persze rá se hederitenek a bosszus Máriára, sűrű pipafüst mellett, kártyaosztás közben beszélik meg a múlt héten történteket, meg a jövő heti tennivalókat.

Mert, hogyhát vasárnap van, munkaszünet, aztán ráér ilyesmire az ember. Deresedő bajúszukat meg-megpödörgetik, de csak a jobb oldalon mivel, hogy a balkéz a pipa, meg a kártyafogásban járatoskodik, változatosan. No, meg akkor, amikor a kiosztásnál az « adutt » megfelelő kisérettel a kézbe kerül. Mert, hát mit tudják azok a városi nadrágosok, hogy mi a kártya. Itt nincs huncutság, hisz nem pénzre megy, még csak nem is gyufára. Mert az drága dolog, a zsidó tojást kér érte a boltban. A tojást pedig igen nehéz kiimádkozni férj uramnak az oldalbordájától.

A bőrből, de leginkább disznóhólyagból készült dohányzacskó az ünneplő kabát zsebéből kandikál ki, mig a Miska-pipa a szájukban ki nem alszik. Akkor jön a töltés. Égető bűdös fűstje van ennek a « zöld nyolcasnak », dehát ez a legolcsóbb. Ezt még megengedheti magának az ember.

Aztán a kártya-kompániától függ, hogy mennyi a publikum körülöttük, mivel hogy ez a legolcsóbb látványosság igy falú helyen. Odasomfordál a Csuha Pista is, akinek vagy több, vagy kevesebb jutott egy kerékkel. Ő a küldönc, no meg ha elérkezik a három óra, — ezt abból konstatálják, hogy az asszony népség jön-e a litániáról, — akkor Pista négy-öt helyen is odaveti a takarmányt a jószágnak, mert hát a gazduram nem kelhet föl a kártyaasztaltól minden szikszomra.

Aztán igy este lesz lassan. A szomszédok hazamennek, a két koma meg nyakbaveszi a bőrtarisznyát s benne két-három pintessel elindulnak a hegyre.

Megkostólgatják a tavalyit is, meg az uj murcit is. Előkerülnek a katonaidők élményei is, — ki tudja hányadszor — s a két koma « megszíva » magát alaposan, hazaindul. Legalább annyi van bennük, mint a tarisznyában a pintesekben. Persze nem sietnek, csak úgy ódalognak kényesen. Hol az ut egyik oldalán, hol a másikon. Baj azért nincs, mert azért hordanak botot magukkal, hogy annak koppanásából tudják; letértek-e már a kitaposott utról, vagy még rajta tartanak.

Csendes az este, szellő se lebben a határ fölött. Már mesziről hallik a beszélgetésük:

— Hogy möghalunk, hát meghalunk. Ez az egy igazság!

— Nem baj az komék, csak az Isten jó egészséget adjon ott is. Ha lösz pint, mög kártya, maj' csak kibírjuk valahogy.

— Hát erre a nótára emlékszel-é még komék? kérdez föl Gyura s már danolja is:

« Éjfél után fölkel a Hold,
Naca az ajtót jól belakatold,
Hogy bé ne lehessen menni,
Inni, három deci bort...
Naca az ajtót jól belakatold ».

Ezt eldanolják háromszor is, azt megint beszélgetnek. Erről is arról is, meg a halálról.

Az út mellett, az árnyékban ácsorog Szent János, bal kezében könyv, a jobban meg pennát tart. Kopott szobor csak, mégis illedelmesen megsüvegelik. Az meg, mikor tovább ballagnak, mintha irná a könyvébe a plajbásszal a két öreg magyar kívánságát: hogy legyen az égi kocsmába pint is, meg kártya is...

Mert igy még a halált is könnyebben kibírja az ember.

MINDIG ÁRNYÉKBAN

« Mert megfenyíti az Úr, akit szeret, S megostorozza minden fiát, akit befogad ».

Pál: Zsidókhoz 6, 11-12.

Jóska a legjobb barátom. Vak, fehér botjával ha végig sétál az utcán sajnálkozással tekint reá minden járó-kelő.

A parkban ismerkedtem meg vele, beszédjét mindig érdeklődéssel hallgatom. Milyen szépnek látja a világot, sötétségben, vakon. Nem látja a virágot, — annak színárnyalatát nem ismeri, — illatáról mások beszédje nyomán, hallomásból varázsolja maga elé. Nem látja a patakot fodrozódni, csupán a hangjáról érzékeli, hogy miként törtet előre a nagy cél felé az óceánba. Nem nevet rá a kék ég azurja, nincs szín, nincs forma. Egyhangú, bántó szürkeség, soha véget nem érő sötétség borúl reá mint ólomköpönyeg. A gyermekkacaj sohase az ő gyermekétől ered, nincs tavasz a szívben, az egész élet őszi elmúlás, lassú elégés. Sötétség, mint beteljesülés, nincs kiút, nincs egy halvány reménysugár, bíztatásra nincs szó...

Nem látja az embereket, de meg van győződve róla, hogy egy tökéletes embertipus, — hozzá hasonló lelkivilágú ember, — népesíti be a földet. Ha fülébe jút egy-egy rosz dolog, mégis szereti az embereket, irígyli az utolsó rablógyilkost is, mert lát, szemébe gyűjtheti a távoli horizont pontjait, az alakok formáit lerögzítheti. Csodálatos elképzelésében testet ölt a szerelem. Nem ismeri ugyan, de a gyönyör után vágyik a szereteten keresztül. Plátói szép, melankólikus a gondolata, amikor egy lányról beszél,

— akit megoperáltak, — aki megcsalta, cserbehagyta, egy tisztviselőhöz ment férjhez. Végig kíséri az egész életén a hang, az érzés, ami eltöltötte szívét. Ma már mindez a múlt ködébe vész, azonban az idő kitörölni nem tudja az első, s talán az utolsó szerelmét.

Nincs fény az életében, lelkivilága azonban kifinomult, mintha ezzel akarná pótolni az élet. Fehér botjával végig kopog az uttesten, mindig tudja, hogy még hány lépés az utkereszteződés, hol kell megállnia, figyelni az autók búgására, kivárni míg zöldet mútat a lámpa. Naponként meglátogatja a megszokott kávézóját, megszokott helyén kivárja amig kiszolgálják.

Szombatonként ellátogat a tekepályára. Számukra külön korlát áll, bal kezével végig símít a karfán megvárja, amig a kiséröi kezébe adják a golyót, végig simítja, aztán lassan megindul s nagy az öröm, ha öt bábú az eredmény. Ilyenkor a tenyerek összeverődnek s örül mindenki. Az egyik vak mindig mosolyog, kezében soha ki nem alszik a pipa. Amott egy vézna kislány, úgy nyolc-tiz éves lehet, hajában fehér szalag, valahonnan talán az árvaházból kerülhetett ki, — vezetője az egyiknek. Kezében csokoláde, — felbontatlanul, — simogatja, örül neki, ki tudja mit kárpótol neki ez a kis ajándék. Néhányan már jobban látnak, ők biztos ívben röpítik a golyót, eredményesebben. Fehér botjuk ilyenkor a padnak támasztva pihen. Egy-egy játék után a papírlap fölé hajolnak, mintha látnák, valójában csak hallják az eredmény bemondását. Van közöttük fiatal, kisportolt, leány, öreg, vegyesen. Mint egy nagy család, akik összetartoznak, akik egy más világban élnek akik mások mint a többi emberek.

Sajnálatos teremtmények, de lelkivilágúk szempontjából talán irígylésre méltók. Emberek, csöndes emberek, mintha nem is ez a világ volna az ő világuk. Csodára várnak, csalódásra, hátha egyszer látni fognak valami csoda folytán, milyen édes lenne a csalódás, ha máskép is lenne, mint ahogy eddig gondolták, ahogy eddig hitték.

A Nap melegét érzik, de fénye számukra nem vakít. Körü-

lötte a tavasz ezer pompájában virít, madarak csicsergése, virágok illata számukra csupán a tavasz. Varázs így is s minden év elmúlása egy keserű kiábrándulás, egyben remény, hátha a jövő évben már láthatom, hacsak körvonalait is a teremtményeknek, formáit, alakjait.

Leélni egy életet, talán tökéletesebben, szebben jobban s így a lélek hivatásának magaslatára emelkedni. Föl a szférák birodalmán túl a tökéletes lélek, szellem magaslatára, hogy a lélek egyesülhessen a szellem közösségben. Sokban irígylésre méltók ezek a teremtmények; a lélek tökéletességében. Megvetve, lenézve, kiközösítve, de lelkiéletet élni itt lenn, hogy a szeretet magas iskolájában a halhatatlanság koronája az övék lehessen. Öröm nélkül, hogy a legnagyobb öröm osztályrészeseivé váljanak. Elköltözni, hogy megérkezhessenek az élet után egy gyönyörű birodalomba.

LIDÉRCFÉNY

A rozmaring karcsú ága, a leveleire rótt fehér csikok, elém varázsolják a falúsi fehérre meszelt házakat. Amott a Cser Ferkó zsuppos háza, dűledező alapjaival, mintha tegnap lett volna amikor a Miska bácsi — Ferkó apja — bő vászonnadrágban, szája szögletéből lelógó pipával csoszogott volna ki a kiskapuhoz. Még a görcsös botja is ott van a kezében s alúl a bő vászonnadrágszár — annak rójtos szegélye ütemesen veri hol az egyik, hol a másik lábszárát. A faklumpából kiváncsian tekint ki egy-egy szalmaszál. Miska bácsi csoszog, erősen szétterpesztett lábakkal. Mintha mind a két lába más irányba akarna menni. Zsiros kalapja félre van vágva a fején. Ez a kalap a legbüszkébb, ez az amelyik messzebb lát, erről a Nap sugarai is visszaverődnek. Ez a régi kalap tudja, hogy elmúlt a fiatalság, elmúlt a korcsmaházi vendégfogadó a maga utasaival, ma már a falai a régi időkről regélnek. Mesét mondanak a falak a régi világról, a régi embereknek. Az ujabb nemzedék már túl nőtt a meséken. Ezt a mesét mondják a falak:

Élt a kis-Balaton tájékán egy gyönyörű, szép virágszál. Haja fekete, mint az erdő sötétje, felhős estéken, amikor vihar készül. Arca fehér, rózsás, mint a liliom kipattant virágja a reggeli napkeltében. Járása kecses, dereka karcsú, szemei éjfeketék. Amerre elhaladt szinte megfordúltak utána a virágok. A virágport szedő méhek abbahagyták szorgos munkájukat. Az Isten örömében teremtette, édesanyja örömkönnyek közt hozta a világra. A leánygyermek nőtt, fejlődött, szépült. Bimbóvá lett s nemsokára elért abba a korba, amikor a virágtörvények szerint a bimbóból virággá kell lennie, hogy a földi rendelését teljesithesse.

Édesapja pákász ember volt, a környező lápos, hináros területeket járta, halászatból tartotta el a családját. Édesanyja az

uraságnál mosott, takarított. Aztán a pákász is meghalt. Magukra maradtak.

Ebben az időben a csikósbojtár sietett sigítségére a családnak. Évi kommencióját adta oda az özvegynek. Ott élt, mosott ráaz özvegy.

A sok együttlétnek szerelem lett a következménye a két fiatal között. Szerelmes pillantások, véget nem érő álmok, ki nem mondható vágyak, amelyeket a szemek továbbítottak egymáshoz. Ebben a szerelemben mintha szebbé vált volna a csikósbojtár. Tartása egyenes, büszke volt. Arcáról a boldogság sírt le Imrének. Keblét majd szétpattantotta a büszke érzés, hogy van valakije, aki rámosolyog, akinek szavában benne van az erdők minden madáréneke. Birodalma mintha kitágult volna. Ébren is álmodott, mintha a fűvek közt meghuzódó virágok is az ő szerelméről beszéltek volna egymásközt. Mintha irígyelték volna.

Az egyik este lágy szellőt küldött a naplemenete. Az ég bárányfelhői rózsaszínben tündököltek. A horizont kitágult s a meszi hegyek mintha távolodni akartak volna. A láp felől békakuruttyolást hozott a szél, a hangok illetlenül hatottak a csendben. A száraz nádszálakról finom pihét rabolt az esti szellő. A hársfa virágzott s millió bogár döngte körül a virágkelyheket. A fa alatt pad terpeszkedett, a nappali meleg után mintha elfáradt volna, lomhán terpesztette szét a lábait. A csikósbojtár megpihent a fa alatt, kalapját a padra tette s rajta az árvalányhaj meghajolt, mint a táncra kérő a lány előtt. Katinka a konyhából jött ki, az udvaron minden elcsendesedett. Lült a padra.

A pogány Isteneknek járó áldozatát befejezte a Nap. Nyugodni tért. Először a szemek találkoztak, aztán a kéz keresett párt a padon. Csókok követték egymást, mint vihar előtt a felvonuló felhők, egymást követték. A hársfa virágszirmai a lány hajára estek.

Imre törte meg a csendet, mint a templomi csendet az orgonaszó.

Szeretlek Katinka, mint az életemet. Nézd ott azt a két csillagot, amelyek ott találtak helyet maguknak az égen. Ilyen szép,

vagy talán még szebb a szemedfénye. Tiszta átlátszó, mint a patak vize, mint a kék ég. Ott törik meg a két csillagfénye a szemeden, mint a kora reggeli harmatcseppeken az első tiszta napsugár. Hajad illatában ott érzem az eső utáni rétek üde leheletét. Arcod simasága, mint a bársony sima felűlete. Lágy, simogató mint a virágbontó tavaszi szellő. Nézd ezt a lehajló hársfabimbót. Még a Nap nem látta a virágkelyhét. Még nem indúlt virágzásnak, még benne titokzatos erők feszűlnek, titokzatos élet él bent és lüktet. Még dolgozik benne a viráglélek. Az életnedv tudja, talán ismeri is a benne rejlő titokzatos lelket.

A lány még közelebb hajolt Imréhez és egy forró csók után aludni tért. Ebben a csókban benne volt a ki nem mondott felelet a szerelem elfogadása, a hűség megtartása. Benne volt a test igérete, a lélek igérete egyaránt.

Már a következő napon betegen tért haza a lány édesanyja. Derekát fájlalta, fejfájásról beszélt. Másnap már az ágyat nyomta. Délután megjött az uraság kocsisa, aki üzenetet hozott. Az uraság fia hazatér, rendbe kell hozni a szobáját. Az anya a lányát küldte el.

Erről az estről nem beszélnek a falak. Ott maradt a tavasz igérete a frissen surolt padlón, ott maradt a lány tisztasága meggyalázva. Kibomló hajjal, ziláltan, réklijét letépve rohant egy lány a nádas felé eszeveszetten.

Emberek rohantak lámpásokkal, fáklyával Imre szaladt legelől. A magyaródi határ felől kékes lánggal égett a láp s a lángok fényénél, mintha az égig ért volna egy lányalak. Zilált mellel, kibomlott hajjal sülyedt el Katinka és vele együtt Imre is. Egy darabig látták még a fáklyafényét s aztán az is elaludt vagy szövetkezett a többi lángokkal, hogy velük együtt világitson. Egymásba fogódzkodva még nagyobb lánggal világitson a késő esti éjszakában az égen, ott ahol két csillag egymás mellett tündököl.

Ha bimbófakadás, virágnyílás ideje eljön a távoli lidércfényt tekintsd ugy mintha ott közös sirja lenne egy párnak, egy szerelemnek, egy bimbóindulásnak.

KURSCHMIDT

A leghiresebb verekedő volt a falúban. A legjobb táncos a vidéken. Csak egy szégyen tapadt rá: a katonaságnál csak a kovács mesterségig vitte. Igaz, hogy nem holmi lópatkoló, hanem gyógykovács volt, de hát faluhelyen az « egyre megy ». Erős legény volt « elismerten ». Hogy mi volt a « bibije » erről nem beszélt. Eredeti néven Kovács Csicsa névre hallgatott, de a katonaidők után egyszerűen Kurschmidt Csicsává fejlődött. Nem azért, mert faluhelyen oly sok lett volna a Kovácsokból, csak azért mert itt Tikoson mindenkinek adnak csúf nevet is csak úgy « megkülönböztetés »-képpen.

Csak egy kakaslépés választotta el az éjszakai sötétséget attól, hogy pirkadjon. A keleti égbolt, — ott ahol összehajol a földdel — máris biborszint öltött. A sármelléki dombok fölött a sápadt hold karéja bámúlva figyelte a napkeltét. A dombok alján a Kis-Balaton lápja még aludt, az éj csendjébe csupán a vadkacsák hápogása vegyült, ahogy a Balaton nádasaiból a fészkükre tértek.

Az « előszéna » vágásának az ideje volt. A réten hat-nyolc kasza suhintására dűlt a rend harmatosan. Ilyenkor lehet csak kaszálni könnyen. Ha fölszárad a harmat, — minden tiz vágás után, — kaszát kell köszörülni. Néha kalapálni.

A rend végén folyik az élcelődés. Pedig a kaszálás nem oly könnyű mint a tánc. Bár mindkettőhöz gyakorlat kell. Ezt talán nem bizonyítja jobban más, mint a kánai mennyegző, ahol Szent Péter is

... ugy megpörgette Magdolnát,
Hogy lerugta a patkóját ...

Eszerint hát Péternek is volt ebben némi tapasztalata. Hogy a kaszáláshoz volt-e, arról nem beszél a hagyomány.

Dűl a rend, folyik a köszörűlés. Gyengébbeknél sürűbben, erősebbeknél ritkábban. Aztán pihen a derék is, folyik a beszéd is. Komolyan, mint ahogy legényekhez, férfiakhoz illik.

— Aztán löszünk-é lakodalomba Csicsa? — veti fel a témát a végéről az egyik.

— Én bizony szeretnék valami jó paraszt lakodalomba táncolni, — toldja meg a Bársony gyerek.

Suhog a kasza a kaszasor elején. Talán úgy egy rend levágása után:

— Nősülj mög Bársony komám oszt löhetsz a saját lakodalmadba paraszt, — igy a Kurschmidt.

A rend elején ott pihen a pintes a frissen vágott fű alatt. Ahogy uj rend indul esedékes az ivás is, csak úgy üvegből, egymás után.

— De azér, hogy a katonaságnál ne vigye többre, mint a « kedves nővirségig » a lókorházban, — sunyorint a Bársony koma a Lóki gyerek felé.

Hangos megjegyzés volt, a Kurschmidtnak volt szánva.

Kurschmidt előbb iszik, lehet hogy a vér szökött az arcába a bortól, lehet, hogy a méregtől.

Elindul a menet, fél uton megáll köszörűlni a Kurschmidt.

— Hallod-é Bársony! Azér megpróbálhatnánk az erőnket. —

Megáll a menet, fontos dolog, megtárgyalni való.

— Amellik veszit ott pinceszerezünk, — szólal még egy tejfölös száju, akit ugy ismernek hogy minden lében kanál.

Az öregebb legények mérgesen néznek rá, mire zavartan a kaszamankón babrál.

— Kinek vannak a legjobb csikóji a faluban? — Az veszejt, akinek a kezéből a csikók kihuzzák a hámfát, — adja meg a föltételt a Bársony koma.

Csönd van, mindenki gondolkodik, mind a két fél számolgatja az eshetőséget.

— Magyarék két lova jó erűben van, — toldja meg a Lóki gyerek.

— Azok ollanok, mint a Szent Pétör szamarai, — felel a Kurschmidt.

— Hát azok millenök vótak? — kiváncsiskodik a fejfölös száju.

— Kicsik, de idősek, — adja meg a feleletet Bársony koma.

Erre mindenki elmosolyodik, azért az agyak tovább működnek.

Vasárnap délutánra már hire ment a faluban a fogadásnak. Sok kiváncsi akadt, ugy hogy a kertalján lévő gyömölcsösben népünnepélyt lehetett volna tartani.

Az öreg Kristóf csikói lettek kiszemelve. Az istrángot a napokban vették, jó erősek. Még a holládi Kuka készitette kenderből, rendelésre.

A gyümölcsös szélén egy diófa állott. A kivágástól csak az mentette meg, hogy az ősök ültették, mert különben rég vágás alá került volna. Egyrészt mert áthajlott a koronája a szomszéd portájára, másrészt mert az ujonnan ültetett fákat ugy elnyomta, hogy a nyár végére, — akár volt meleg nyár, akár nem, — mindegyik furulyázott.

Először a Bársony gyerek ölelte át a fát, kinyújtott kezében a hámfát tartotta. Az öreg Kristóf rácsapott a csikókra. Egyenletesen húztak, teljes erőből. A Bársony gyerek egyidejig tartotta magát, aztán a bal keze felől az arcát végig horzsolta a diófa kérge. A hámfa kicsuszott a keze közül.

A közönség felsziszent, Bársony arcán vér csörgedezett.

Most már « csakazértis » állni kellett a sarat a Kurschmidtnak. Látszott rajta, hogy őt is érheti ilyen szerencsétlenség.

Feltürte az ingeujját, végig nézett a kiváncsiskodókon. Végig futatta tekintetét a falu lányain is, akik a keritésnél álltak.

Két lábát megfeszítette, mellét a fa mohás oldalához nyomta. Tenyerét erősen összeszorította, ugy mintha valakit megfojtani akarna.

A csikók ismét neki feszültek a hámnak, lábikráik kidagadtak. Mindenki lélegzete elállt, amikor Kristóf végig suhintott a csikókon.

Kurschmidt karizmai kidagadtak. Azt hitte mindenki, hogy a legény megszakad. A lovak a húzásból visszatáncoltak.

Még egy kis ideig átölelve tartotta Kurschmidt a fát, aztán szétterjesztette kezét. A jelenlevők megtapsolták.

Ez az elismerés jól esett neki, de a pinceszerre nem ment el. Lehet hogy büszkesége miatt, lehet az is, hogy ezen a héten komoly férfivá fejlődött.

SZÁKÁS FERKÓ

« Megbüntetem az atyáknak vétkeit a fiakban, heted iziglen azokban ».

Vörsön a Templom utcán volt a házuk az öreg Böröczéknek. Ott lakott az öreg az egyik fiával, aki később Ujlakról nősült. A másik fia pedig az országot járta, sokszor heteken, hónapokon át. Szálkás, vagy ahogy a nép hívta őket Szákás Ferkó a katonasor után elvesztette az eszét. Életerős, barna férfi volt a Szákás Ferkó. Bajuszt viselt. Járása olyan pipiskélő, gyerekes járás. Dünnyögött magában és mohón gyűjtötte a szines kavicsokat. Gatyája pertlijén lógott a vászonzacskó, amiben a kavicsok foglaltak helyet. Mohó étvággyal evett, ha otthon volt, az istállóban volt a fekhelye. Kerűlte az embereket, a gyerekek kicsúfolták, kővel dobálták a vándor-utján. Néha elmélázott, néha ha ugy tartotta a kedve minden ellenszolgáltatás nélkül fél napot is eldolgozott a határban.

Sokan azt állitják, hogy szerelmes volt egy kereszturi lányba. De az öreg Szákás ellenezte s annyira a szívére vette a Ferkó, hogy belegabalyodott végkép. Bevitték a kaposvári elmegyógyintézetbe ott vizsgálat alá vették. Az orvosok nem látták közveszélyesnek. Bár az öreg Szákás vallomása szerint azt ajánlották, hogy átsegítik az élet és a halál köszöbén. Az öreg nem egyezett bele, elvégre mégis csak a tulajdon fia. Korábbi életéről Ferkó sohasem beszélt, valószinű nem emlékezett vissza rá. A kovács műhelynél elbámészkodott, néha egy-egy rakoncátlan csikó patkolásánál is segitett. Minden férfi a szemében Jóska volt. Nem tudta elraktá-

rozni a tájat, az emberek képmását, sohasem emlékezett arra, hogy már valakivel korábban találkozott. Kötözködni nem szeretett. Bár a rossz nyelvek azt beszélik, hogy a holládi Buza Marit megfuttatta. Bár Mariban nem tett kárt, — már nem is lehetett volna, — csupán a térdig érő zöld buzát gázolta le.

Egyszer azonban nagy haragra gerjedt a Ferkó. Az előzményekről nem beszélt senki sem, csupán arra figyeltek föl a szomszédok, hogy Ferkó püfföli az apját. A konyhában zörögtek az edények, törtek össze a sámik, de csak tovább verte. Néha elkiáltotta magát emigyen: Ne te Szákás köll-e még? Aztán lecsillapodott a Ferkó. Megint nem látták aztán egyideig. Senki sem tudta, hogy miből élt, lopni nem lopott, hacsak az őszi idők szílva, vagy szőlő szedéseit nem vesszük lopásnak. A szőlő tőkéről azonban sohasem vett le többet még egy girizd-del sem, mint amennyit megevett. Télen is bolyongott a Ferkó. Kis kabátban, rossz csizmában. Valami ismeretlen ösztön, — ha észről nem beszélhetünk, — állandóan hajtotta, ösztökélte. Kabátjáról a gombok régen lehullottak, kötéllel kötötte össze a szárnyakat. Borotválkozott, soha egy kés vágás sem volt az arcán. Bár a hó bizonyos szakában látszott rajta valami idegfeszültség. Ilyenkor kis kavicsokat rakott a nyelve alá. Ugyannyira, hogy kisebezte az inyét, a nyelve alját. Messziről rá lehetett ismerni a lomha járásáról, lomha kézmozdulatairól. Ilyenkor a gyerekek tisztes távolról követték, amelyik közelébe merészkedett, arra ráijesztett. Nem bántotta őket, hagyta, hogy kövessék, hogy kővel dobálják. Ferkó csak ment a maga utján. Óvatosan bántak vele az emberek is, hisz nem tudhatták, hogy mi tellik ki tőle. Gyengeséget mutattak vele, szinte ugy bántak vele mint egy gyerekkel. Mindent megengedtek neki s Ferkó ebben a kedvét lelte. Egy nyári délután a Csuta Király szénásszekere feldűlt. Ferkó volt az első, aki segitségére sietett. A vendégoldal alatt háttal dűlt alája szekérnek. Mire Csuta Király a hálálkodáshoz kezdett volna, máris egy kőhajtásnyira volt a Ferkó. Kezeit lóbálta, fütyörészett. Szeszes italt nem fogadott el. Néha ha valami ha-

rapnivalót adtak neki azt elfogadta. Nem köszönte meg, szinte fútva menekült. Nem szeretett huzamosabb ideig az emberek közelében lenni. Az meg egyenesen sértette, ha valaki a szemébe nézett. Nem küszködött gondokkal, nem lebegett előtte cél. Ha úgy tartotta kedve, a cigányputriba tért be, — ha félelem ült is a cigányok arcán, — enni kért. Sokáig ott sem maradt, mindig sietős volt a dolga, bár nem tudta, hogy a következő percekben mit csinál.

Uram!

Nevedet áhítattal ejtem. Egy rabszolgádat fölszabadítottad. Fiad igy tanította: A vér, a víz, a szellem egy. De ott ahol a szellem hiányzik, hiányzik a lélek. Te tudod, hogy mi célból cselekedted. Legyen meg a te akaratod. Nézd: ezzel a felszabadított rabszolgáddal nekem is ártottál. Egyet elvettél abból a társadalomból, ami az enyém is. Mi volt a célod ezzel a lélekkel, ezzel a szivvel, amelyből kiölted a szeretetet, a szerelmet? Erődet mutattad meg? Benne látom azt a fűszálakban is, a köd hulló harmatcseppjeiben. Hiszek Benned, de kérlek hogy hagyd meg a teremtményeidben a hitet. Hogy nevedet áhítattal ejtse a porból lettek serege. Létedet érezze a szív, az agy s a lélek fölfogja, hogy milyen hatalmas vagy.

AMIKOR A RIGÓ FÜTYÜL...

A szentgyörgyvári hegyek mögött láthatatlan óriások húzzák a napot lefelé. Ebbe az erőlködésbe a nap is belesápad, erőt veszít. Nem süt olyan égetően. A levegő még ugyan forró. A homok még süti a gyerekek talpát, ahogy a rongylabdát rúgják.

Péter-Pál hete következik, aranyszínbe öltöztek a vetések. Ma- holnap idúl az aratás.

Az utkereszteződésnél áll a kőkereszt, mellette az árnyékban asszonyok tere-ferélnek. Népes a fapad is, ahonnan a Kis-utcáig lehet csak látni. Tovább azonban nem, mert ott kanyart vesz az utca. Azontúl már az Osvát-sarok kártyás padja nyújt kilátást a Kereskai házig. Innen ujabb kompániának nyílik kilátás a fő utca egy részére. Aztán az Ángyán háztól egy darabig és így tovább.

Bár minden fapadot kihasználnak vasárnap délután, de itt a kereszt tövében tilos a kártyázás. Jó helyet biztosít a diófa hűvös árnyéka.

— Ad az állam segélt, ép az este monta a rádio — folytatja a megkezdett beszélgetést a parasztság megsegélyezéséről, Dani Pali a suszter. Köztudomású, hogy az alvégen csak nekik van rádiójuk, aztán politikailag igy falú helyen ők a legjobban informáltak. A legjobban ráérő emberek is, egy-két vasszög, csiriz oda ahol enged a talp és 50 fillér. Mindnek van háza, háztáji földje, amiből megél.

— Amán csak ollan szóbeszéd, igy aratás előtt köll valamit mondanyi a népnek, aztán alig hogy elmasinál az embör, mán pörög a dob: Mindenki az adóját, a vagyonváltcság földek után a törtesztési részletet fizesse ki, mer hát gyün a végrehajtás, —

emigyen a Fülöp Imre az alvégről, aki mán az előljáróságig is vitte, ismeri a falusi politika csinját-binját.

Aztán lassan átterelődik a szó erre is, arra is. Szóba jön a kanadai élet is. Erről már a Rigó Pali bácsi beszél, szinte csodábaillő dolgokat. Lévén világjárt ember. Éltesebb korú, deresedő bajúszu ember, csizmát visel a legnagyobb nyárban is, — régi szokás szerint, — néha odapislant a kereszt árnyékos részére, ahol élete-párja tereferél az asszonynépséggel.

Az asszony-kompániában nagy a zaj, helyet foglal a Pucserné is, pedig az « tekéntetes-asszon- » a seged-jegyző felesége. Naca néni épp a kovászos uborka eltevéséről beszél nagy szakértelemmel, Néha megkeresi tekintetével a férj-uramat is, közbe is szól, ha Pali bácsi elveti a súlykot.

— Vótunk egy ollan bárba is, — ahol tisztesség ne essék, — pőrére vótak a fehér cselédök vetközve, — igy Pali bácsi beszámolója Kanadáról.

— Hogy rá nem döl az a köröszt keere, hogy tud illent a köröszt alatt mondanyi, — utasítja rendre Pali bácsit az oldalbordája.

Elhallgatott az asszonynépség, csend, kinos csend honol a férfi társaságban. A suszter cigarettát pödör, Pali bácsi a « Miskapipával » foglalatoskodik. A gyerekek közül páran abbahagyják a « podvalozást », helyet foglalnak a kereszt melletti gyepen. A felvégről nyújtott hangon kiált valaki, lehet, hogy drótos-tót, de az is lehet, hogy meszes, vagy köszörűkő-árus.

Időközben beszédbe elegyednek az asszonyok, a férfi társaságban most már halkabban beszél a Pali bácsi:

— Osztán vót egy motorbiciglim is. Az mönt árkon-bokron, szántásokon. Egyször csak megállt egy erdőszélen. Aszt hittem, hogy megijedt a fáktul. Mögvizsgálom, hát látom ám, hogy nincs benzinje. Mitévő legyek most gondulkodom... rágyujtok a pipámra... osztán mögint gondulkodom... Arra gyün egy ügynök-féle. Tanakodunk, gondokudunk. Hát kitanája ám, hogy közös erűvel tójuk ezt az ebadta jószágot. Nem sokáig mönt igy, kivótunk

abba az égetü hőségben. Még szöröncsére vőgy következött. Itt mán mind a ketten fölütünk. Le is érök a vőgybe, de az ügynök valahul lemaradhatott... Kuszált bajuszát megpödri Pali bácsi s várja, hogy ismét közbeszólnak, de hangos a kereszt tájéka, nincs vihar kitörőben.

Ujabb témát vet föl a suszter:

— Hogy vót, amikor méhészkődött Pali bá'?

Most már elemébe került a Pali bácsi. Körüljáratja a tekintetét a hallgatóságon, fél szemét « megreckirozza » az asszonynépség felé.

Fülöp Imre még közbeveti:

— Millen nagyok ott a méhök? —

— Hát hogy is mongyam csak, talán mint itthun a magyar racka. —

Még a suszter megcsóválja a fejét, gondolkodik. Nem állhatja meg, közbeveti:

— Osztán millen nagyok a kaptárok? —

— Há, mint itthun, — igy a Pali bácsi.

— Osztán hogy mönnek be azok az istentelen nagy állatok, -- kiváncsiskodik a suszter.

Már a nap is leszállt, Pali bácsi feleletére aztán az is végkép elvörösödött.

— Há összehuzódnak. —

Az est ólomszínű fátyla teríti be a magyarokat, a diófa alatt fölbomlott a kártya-kompánia. Érthetőbb a paprikaárús elnyújtott hangja, ahogy az árúját kínálja:

E- rőő-set, ...nömö-set, hö-gyöset. Paprikát!

Még megtoldja emigyen:

— Asszonyoknak lisztér, lányoknak csókér, emberöknek pinzér. Paprikát! —

TOLLTÉPÉS

Hosszú asztalokon halomra öntve fekszik a toll. Az asztalok fölött két-három petróleum-lámpa fénye folytat harcot a felszálló finom toll-pelyhekkel. A háziasszony lányai hol az egyiket, hol a másikat viszik ki a konyhába petróleum- töltés vagy a lámpa szűrőinek kikefélése végett. Ilyenkor hol az egyik, hol a másik udvarló siet a lányok segitségére. Fölváltva... annál is inkább, mert a lányok között nem lévén valami nagy eltérés a születésre vonatkozóan, — mint a két alma olyan egyformák, — ezek iker-lányok. Az udvarlók azonban már tudják, hogy az Annus vagy az Irén használ-e több szeplőt az arcán, miután levének a lányok: nem szeplő nélküliek.

Az asztalok mellett a lányok, menyecskék, öregasszonyok külön foglalnak helyet, hisz különböző a téma-körük. Csak néha hallgat a fosztók serege, amikor valami érdekes dolog kerül szóba.

Most még a nyári történéseken van a hangsúly:

— Az állatdoktor aszt hirösztelte, hogy körömfájás vót, — veti föl a témát a kövér Kovács felesége.

— Ammán nem igaz, mer az én tojós jószágaim még az utósó nap is ettek, — toldja meg a tárgyi hozzászólást Sándor Kati néni.

— Én is ammondó vagyok, mer a Mózsi Treszka disznaja is járt, csupán az vót a fura, hogy miko a végét érözte az ölfarakás mögé mönt elhalálozni. — igy a Kappelné.

— Emmög aszt mondom, hogy itt lössz a világvige, ná a Csuha Illös jóelöre mögérezte, amiko fölakasztotta magát, mire rátanátak a héba (padláson) mán ki is vót, — veti oda Szeke-

resné a háziasszony, miközben ujabb csomó tollat helyez az asztalra.

A sarokban, — hogy láb alatt ne legyenek, — a férfiak foglalnak helyet. Ilyenkor összejönnek a szomszédok, udvarló fiatalok, akiket a házigazda borral kinál, — hisz szükséges a torkot öblögetni, nehogy a torkon lévő tollpelyhek, valamint a por, — fulladást idézzen elő. Aztán minél sűrűbben, annál hatásosabb. Néha a férj-uramék közbe-közbe szólnak, hogy a társalgás a pletyka vonalára ne terelődjön.

Az ablakon kopogtatnak. A házigazda siet ki, majd hirtelen vissza is jön. Súg valamit a Németh gyereknek, aki kabátját veszi és kimegy.

— Itt la a Parcangi lány esete. Ki gondóta vón, hogy ez is mögeshetik. Én mán akko montam, hogy nem jó vige lösz, amiko a vörsi vásárkor ugy összedugták a fejüket azza a gyerökkel, mint kánikulába a lovak. Ná mos mán teherbe van... erősiti a világ vége históriáját Szekeresné.

Azonban vége szakad a beszédnek, mert most már az ajtón kopogtat valaki. A Németh gyerek jön vissza a barátjával. Helyet foglalnak a sarokban, közel az ajtóhoz. A Németh gyerek valamit rejt a kabátja alatt, egyik kezét a kabát alá dugja.

Egyenlőre még nem érkezett el a világ vége, mert a lányok összesúgnak s nótába kezdenek. Előkerül a harmonika is, — persze tisztes távolban a fosztandó tolltól, — nehogy a fújtató elfújja a finom tollakat, — kiséri a lányok vékony énekét.

Nagy pelyhekben húll a hó és a kis ház ablakszemei hunyorognak a sötét éjszakában. Az utcán a részeges Horváth éjjeliőr baktat át, meg-megállva, — száraz torkát köszörűlve, — hátha a gazda egy itóka erejéig beinvitálja.

A lányok énekének vége szakad, sikoltozásukra Szekeresné az asztalon lévő toll-hegyet igyekszik védeni és a Németh gyerek kabátja alól a mézzel bekent veréb ijedten röpköd a szobában. Persze ilyenkor nem illik kinyítni az ablakot, — hogy a veréb kirepüljön, — mert a havazással szél is kerekedett és amit az

ügyetlen veréb még az asztalon hagyott bizony nem lehet a szélnek ereszteni.

A sikoltozásra fölfigyel az éjjeliőr s most már talál rá okot, hogy a házba betérhessen. Fölismerve a helyzet komolyságát a sarokba kuporgó verébre teríti subáját, nehogy a petróleum lámpának ütődjön s tűzet idézzen elő. Nemes cselekedetéért máris a házigazda borral kínálja meg.

Helyre áll aztán a rend, az időközben kisomfordáló Németh gyereknek is megbocsájtanak, aki előbbi helyét elfoglalja.

« Szerencsés jóccakát » kívánva az éjjeliőr is eltávozik. Ugy három óra felé már a fehér tollhegyek helyén töpörtyűs pogácsa, fánk, dió kerül az asztalra. Majd az asztalt a konyhába tólják át és harmonika szóra megkezdődik a tánc a fiatalok között, mit sem törődve a világ vége közelségével.

A toll-tépés éjszakáját megemlegetik a hűtlen udvarlók, reggelre a sárba, hóba fagyva házuk előtt ott fehérlik a lefosztott tollnak csutkája. Mintegy emlékeztetőnek a hűséges lányoktól.

MÁTYÁS AZ IGAZSÁGOS

Nemcsak a szalonna, kolbász keményedik meg a falusi padlásokon a téli időben, hanem a községi és politikai élet is. Nyáron a suszterokon, bognárokon kivűl senkisem ér rá politizálni. Szüret után már szünetel a munka, jön a disznóvágás pinceszerezés. Egymást váltják a rokoni, családi összejövetelek, de farsangra éri el a tetőfokát a bíróválasztási kampány. Ebben az időben már két ellentábor, két irányzat néz egymással farkasszemet. Persze akadnak ezenfelül még kisebb-nagyobb irányzatok, de amire a községházára kerül az ügy, ezek már hol az egyik, hol a másik nagyobb csoport mellé állanak. Köztisztelet, rátermettség, összeköttetés mellett a fő mozgató erő a rokoni kapcsolat. Testvér, rokon, sógor, koma háza minél távolabb fekszik egymástól a faluban, annak nagyobb a hatása s igy több szavazatra számithat a jelölt. Ez a sejt, ahová összpontosul a környék. Ugyancsak ezek a sejtek továbbítják a központ felé az észrevételüket, az ellenség hadmozdulatait.

Ebben az évben Simon Jenő, — aki mellesleg Sándor Jenő néven ismeretes, — került be abszolut többséggel. Szokatlanul sok szavazó jött össze, ugy hogy a községháza helyett a kis iskola termében folyt le a bíróválasztás. A főjegyző nem szereti a zajt, de talán azért sem mer megjelenni a plénum előtt, mert az ő választása is a főszolgabiró megjelenése, valamint a két csendőrjárőr kivezénylése folytán történt.

Megtörtént a bíróválasztás s szólásra emelkedett a biró. Elül a lárma, minden szem az új bíróra szegeződik, mindenki a szavát lesi. Egyszer-kétszer megkopogtatja az asztalt, de csak ugy látszatra. Tudja, hogy a kopogtatására nem nyílik ki az asztal fiókja. Ez fölösleges is. Talán épp oly fölösleges, mint a

virágvasárnapi körmenetkor a bezárt ajtók kopogtatása a kereszttel. Viszont mindenki tudja, hogy az ajtók maguktól kinyílnak. Még nem volt rá példa, hogy kivűl rekedt volna a Szabó Misi a kezében hordott kereszttel. Aztán a rögtönzött beszédből szokatlan dolgok sűlnek ki. Többek között az, hogy igazságos lesz, mint Mátyás király. Nem engedi a népet szipolyozni, nem engedi az előljárók és más hivatalnokok basáskodását. Lassan széjjel oszlik a közönség s már imitt-amott hallatszik a tömegből a Mátyás király gúnynév. Tehát az új Mátyás király hatalomra lépett.

Történt pedig egy nyári estén, hogy a bucsú után szétszéledt vásári árúsok a « háromfertály »-nak nevezett részen levágott lóherét pakoltak a kocsira. Ez megeshetik más községben, de Balatonszentgyörgyön nem, ahol a csősz a Dani bácsi és biró az igazságos Mátyás. A csősz, — alacsony termetű, bajuszos, túl az ötvenen, — jó erőben lévő, istenes ember. A sümegi bucsúsok között előénekes, — de magán életében nagyon csendes, jó családapa. Szabad idejében előveszi a bibliát s olvassa rendületlenül. Néha megbotránkozik egy-két kegyetlenségen, amit az Ószövetségi részből kihámoz. Nem megy a fejébe, hogy lehetett Isten kiválasztottja olyan ember mint Salamon, aki tudvalevőleg bölcs és igazságos vala, de képes arra is, hogy a gyermeket kettévágassa. Persze még a valódi anya is lemond ilyenkor a gyerekéről, csak hogy élve láthassa azt. Szóval elkalandoztunk a tárgytól.

Mi akik a kereszt tövében játszadoztunk pisztoly hangra figyeltünk föl. De már a falú széléről is tódulnak ki az emberek husángokkal fölfegyverkezve. Bujócskát játszik a hold a felhők között s mire kiérünk máris ott látjuk a köszörűst anyaszűlt meztelenül tetszelegni a csősz pisztolya előtt. Az emberek áttapogatják a köszörűs ruháját, de már a hold is megreckirozza, hogy a történteket végig nézze. Elindúl a menet a biró háza felé.

Álmából keltik föl a birót, aki lámpát gyújt, magára szedi a ruháját, az ajtót kinyítja. A biró két fia a supiból figyeli a történteket. Supi pedig lévén egy olyan nagy láda, mint az ágy.

Csak alacsony, hogy nappal az ágy alá lehessen tólni, az alsó négy sarkára szerelt kerekei által.

Az asztalnál Mátyás az igazságos trónol. A vádat a csősz képviseli. Védelemre nem kerül sor, nincs a közelben védőügyvéd. Csupán a köszörűs védi magát, úgy ahogy tudja.

Áristomra itéltetik a köszörűs. Erre a célra a községháza ideiglenesen megfelel. Az őrséget a csősz látja el reggelig, amikor a járőr átveszi az áldozatot.

Elcsendesedik a falú, csupán Dani bácsi virraszt. Átellenben a kőkereszt áll s annak egyik oldalán pediglen Szent Vendel a báránnyal és a pásztorbottal. Sokáig nézi a csősz a szelid holdfényben a Szentet. Erre az erőltetett nézésre Vendel is fölfigyel. Dani bácsi úgy látja lebicsakló szemmel, mintha a fejét csóválná a baromfiakat őrző. Körülnéz a csősz, a kutyája már elaludt. Tarisznyáját leakasztja a nyakából s a nadrágszíjáról a pisztolyt is leveszi. Most már nyugodt lelkiismerettel szundit. Alszik a falú, a nagy csendben Szent Dávid a holdban uj nótát penget a hárfán.

AMIKOR A SZÍVEK TALÁLKOZNAK

Fekete Pista csak egy hete került le a faluba. Fiatal, életerős embert keresett az öreg Horváth Lukács, a csordás. Pista szülei korán elhaltak, szegről-végről valami rokonság is volt közöttük.

Szent György napja ebben az évben vasárnapra esett, ami egyben a község bucsúja is. A Kiss korcsma udvarán táncra perdül a fiatalság és kora hajnalig húzza a cigány a talpalávalót. Föltéve ha nem esik az eső. A tavaszi szentgyörgy-harmat azonban elmaradhatatlan. Hol a bucsú napján, hol előtte, hol utána bocsát a Teremtő a gyenge fűre harmatot.

Pista már a bucsúban szemügyre vette Balog Böskét. De csak úgy fél szemmel, nem illik kacérkodni a falúban a lánnyal, ha a szülei társaságában van. Balog Böske szemrevaló lánynak számított, hamvas arcát néha elborította a pír. Sudártermetű, jó feleségnek való. Napszámos szülők egyetlen lánya. A táncra barátnőjével, — Kovács Mariskával, — jött el.

Pista a többi legénnyel a korcsma udvarán elhelyezett asztalnál iszik. Tünődik magában... mi lenne ha táncra kérné ...talán el se jönne... vagy ki tudja? Elvégre árva legény vagyok, bojtárja az öreg Lukácsnak. Talán nem is ismer?...

Majd fölhajt egy pohár szentgyörgyvárit, csak úgy tisztán, szóda nélkül. Félre hívja Dudás Jóskát, az első bojtárt. Jóska már három éve van az öreg szolgálatában, katonaviselt ember. Megbeszéli vele a táncot. Jóska kötélnek áll... Lakatos cigány uj nótába kezd. Szorosan egymás mellett halad a két bojtár. A kapú előtt lévő leánysereg a kijövő fiatal embereket kémleli, hová tartanak. Sok kiváncsi öregasszony figyel ilyenkor, készül, érlelődik a pletyka a jövő hétre.

A két lány elpirul, amikor a legények feléjük tartanak. A

szemek találkoznak, amikor a legények táncra kérik őket és meghajolnak előttük. Olyan a csend mint mikor a természet hallgat, amikor vihar készül. Lázas, forró a légkör, a természet minden kis atomja várja az első szellőt, nem tudja mikor, nem tudja honnan.

— Nem gondoltam, hogy ilyen jól táncol Böske. Talán tánciskolába jár? —

A lány felnéz a fiúra, szemük újra találkozik, egy pillanatig a szemek beszélnek. Fényesek a szemek, a napsugár megtörik a szem tükrén, tiszta mint a kék patak vize, szinte átlátszó. Egymást látják a szem csillogó felületén.

— Falú helyen nincs ideje a lányoknak tánciskolába járni Pista. Csak ugy magunktól tanulunk. Ez egyébként minden lánynál megy. —

Ezt a táncot rövidre szabta a cigány. Majd kéz a kézben lassan indulnak a kijárat felé.

— Nem haragszik, hogy fölkértem? Tudja az első gondolatom az volt, hogy Maga is olyan mint a többi gazdalány... olyan fölvágós, hisz tudja? —

— Én szeretek táncolni Pista. Tudja itt megszólják a népek azokat a lányokat, akik petrezselymet árúlnak. —

Jóska cimbora is visszakerült Mariskával, a legények megköszönik a táncot, visszatérnek az asztalukhoz. A hárpiák máris suttognak, ilyenkor nem tudja senkisem, hogy ki kerűlt a nyelvükre, csak pár nap múlva.

Lassan leáldozik a Nap. A zalai hegyek mögött záporfelhők tornyosúlnak, a hévizi sarokból. Majd megered az eső. A táncnak vége a lányok hazatérnek.

Az első ostorpattogtatás a jogtalanoknak szól. A második « durrogtatás » már a jogos gazdák csordájának az indulását jelzi. Pista az új utcát pattogtatja végig. Jóska a Kis utcát tereli, mire az öreg Lukács az alvégről fölhajt, egybe kerül a csorda.

Balog Böske fejkendőt tesz a fejére s a frissen fejt tejjel indul a csarnok felé. Pista karikás ostora szüntelenül szól, az utcán találkozik a lánnyal. Odaszól a lánynak:

— Adj'n Isten Böske. Hogy aludt az éjjel? Kiről álmodott? —

— Adj'n Isten Pista. Kiről álmodhattam volna a... szeretőmről. —

Ennek a válasznak itt falú helyen nincs semmi alapja sem. Jaj annak a lánynak, akinek « szeretője » van.

Böske körül jár aznap minden gondolata. Hol van, mit csinál ilyenkor? Gondol-e a tegnapi napra? Alig várja, hogy beesteledjen. Lassan hazafelé tart a csorda. Fölveri az út porát. A por rátelepszik, — mint átláthatatlan felhő, — a bodoni rétekre, rá a harmatcseppekre. Pista elől megy a csorda élén, ilyenkor igyekszik a csorda hazafelé s aztán legény legyen a talpán, aki föl tudja tartoztatni a borjukhoz hazafelé tartó csordát. Egy-két tehén még legelészni letér a rétekre, de a puli a csordához tereli vissza.

Pista dudorászik magában, elmenne ugyan a faluból de:

« Nem ereszt Balog Böske,
Éj-fekete két szeme,
Arra kérem a jó Istent,
Hogy egy kicsit szeretne ».

A csordásnóta utolsó verssorát már hangosan énekli:

« Este felé minden asszony
Megfeji a tehenét,
Dicsértessék-Adjon Isten,
Nyugodalmas jó estét ».

Mózsi Feri a község fiatal kántorja egykedvűen indul a banácsi kút felé. A tölgyfák rűgyei már a tavaszi színt vették föl. Délutánra jár az idő, az akácos felől a lassú szél akácillatot hoz. A mezőn folyik a kukorica-vetése. A somosi dombról szekerek jönnek le a falú felé. Május indúl, szivet bolondító május. A templom tornya, mint nagy fölkiáltó jel, ágaskodik az égre. Eszébe jút, hogy már két év óta szeretője a Balog lány. Találkozásukról nem tud a falú. Nyilvánosan nem jelenhetik meg egy parasztlánnyal sehol, mit mondanának az emberek? Hogy

szerelmes-e?... no azt még nem... Böske szereti-e? Ez inkább...

Lassan letér az útról, az akácos felé tart. Baloldalon a tölgyes közepén a banácsi kút terpeszkedik, mint választó vonal. Álmosság vesz rajta erőt, elszundít. Arra ébred, hogy nem kap levegőt. Böske szája a szájára tapad. Forró, vágyat kergető csókok... Mózsi átöleli, magához húzza a lányt. Önfeledten adják oda magukat a vágynak, a tavasznak, a szerelemnek. Majd kibontakoznak az ölelésből. A fejük fölött az ágon két vadgalamb búg, a korhadt fa odvából szemtelenül kacsint a bagoly.

Az elvetett mag, — ha csíraképes, — kikel. A tavaszi föld csodát művel, uj életet indít.

Julius vége van, fülledt meleg az este. Pista átöltözködik és indúl az új utca felé. Balog Böske az utcai kis kapúnál áll, elrévedezve. Akkor retten föl álmadozásából, amikor a Pista köszön:

— Adj'n Isten Böske, de elgondolkodott... —

— Adj'n Isten Pista, kerűljön beljebb... —

Bent a szobában hűvös a levegő, a bezsalúzott ablakokon át beszűrődik a világosság.

— Isten hozta Pista fiam nálunk, hogy-hogy nem került be eddig hozzánk? — fogadja a vendéget Julcsa néni, Böske édesanyja.

— Jaj Böském átszaladok a szomszédba, csak beszélgessetek, kináld meg a Pistát borral. —

Böske borért indúl a pincébe. Pista követi... Böske ruháját igazítja, kócos haját hátrasimítja.

— És ha ebből baj lesz Pista? Jaj de szégyenlem magam. —

— Megkellett mondanom, hogy szeretlek Böske. Megkérem a szüleidtől a kezedet s ha te is ugy akarod, akkor a feleségem leszel. —

Augusztus első hetében már megvolt az esküvő. Egyik este szerelmesen símul az ujdonsült feleség a férjéhez:

— Hajolj csak közelebb Pista, súgok valamit. —

— Senki sincs itthon, csak nyugodtan, ugy sem hallják. —

— De mégis tudod.. nagy titok. —

— No jó hát had' hallom. —

— Gyerekem lesz Pista. —

Forró csókba temetkeznek.

— De boldog vagyok Böske... Apa leszek, de szeretném mindenkinek elmondani... Köszönöm kis feleségem. —

Még a tél folyamán keresztelőt ül a család. Künt húll a hó. A bábaasszony is hivatalos, az asztal körűl ünnepi a hangulat.

— Igy volt ez a Tokajiéknál is, hogy idő előtt lett meg a gyerök. Egy kicsit vézna, mint Pistike, de azért megélt. A sok rusnya vénasszony meg beszéljen amit akar, nem kell ráadni semmit se. — szónokol a bábaasszony.

— Mit törődöm a sok szipirtyóval, gyermekem van, egy édes kis feleségem, aki hűséges hozzám, — toldja meg a fiatal apa.

Megszaporodott a család. Pista a télen a vasutra jár. Messze van még a csorda kihajtása, viszont télen is kell élni, kell egy kis kitartás. Este felé a blockházban gyűl össze a munkásság, a kályhában vígan pattog a tűz. Ma fizetési nap van. Leverik a ruhájukról, a csizmájukról a havat a munkások, a kályha körül gyülekeznek. Dudás Jóska is bejött, a fizetés után a két jó barát közösen indul a korcsma felé egy kis áldomásra.

— Ni az öreg Lukács bá'. Hát magát kizavarta ki a szobából? — kérdi Pista.

— Ilyen időben a kutyát sem kergeti ki a gazdája a kályha mellől, — élcelődik az első bojtár.

— A törkölyt szereti gazdám, vagy bort iszik? Tudom, hogy sörre nem fáj a foga. Korcsmáros! Adjon törkölyt ide, — intézkedik Pista.

Lassan hazafelé tartanak, künt az utcán kigyúlnak a lámpák, húll a hó aprón, sürűen.

— Na azér' iszunk még egy kupica szilvát is. Majd kihozom a kulcsot, — indul Pista a kulcsért.

— Mi addig itt rápipálunk, osztán nem térünk be a szobába ilyen havasan, lemegyünk a pincébe közösen, — igy Lukács bá'.

Az előszobában csend van, csak az óra őrli az időt. A tiszta szobában lámpa ég. Pista óvatosan nyítja az ajtót. Lába

megmerevedik, forróság önti el. Majd a kivűlállókat inti az ajtóhoz. Az ágyon kócosan, gyürött ruhában alszik a felesége és a kántor.

A birósági tárgyaláson elválasszák őket. Most már a gyerekért folyik a harc. Pista ügyvédje a gyereket az apának követeli. A pécsi felső biróságra kerűl az ügy. Böske az elnöktől szót kér. A karzaton egy-két kiváncsi tartozkodik csak. A teremben csend honol. Böske kipirosodik, szeméből a gyülölet sugárzik, ahogy Pista felé mondja:

— Nem tőle van, — aztán gyorsan elhagyja a termet.

Ez a szó visszhangzik a termen át, tudatossá válik az agyban, mint örlő szú, eszi-marja az idegeket.

Nem tudja hogyan került ki az utcára, nincs érzéke megállapítani az időt. Nincs célja, nincs erő az izmokban, az elmúlt pár óra teljesen letörte.

A falú népe nem tudott napirendre térni a történtek fölött. A sebek behegednek, de a behegedt sebek is fájók. Mózsi kántort elhelyezték a falúból. Kovács Mariska ápolónői tanfolyamra ment. A Balog lány sorsa megpecsételődött. Minden elhibázott életnek van szenvedő alanya. Legtöbb esetben a gyermek.

A pécsi közkorház udvarán üldögélnek a « járó » betegek. Harta József állomásfőnök súlyos gyomoroperációja után először jöhet ki a Napra. Nyugágya mellett a tolószéken egy fiatal ember sütkérezik a Napon. Bizonytalan időt árúl el az arca, olyan koravén tipus. Halántékán már ősz hajszálak fehérednek, ahogy a Nap rásüt ezüst fehéren csillog. Az inspekciós nővér kávéval kinálja a betegeket. Az uton Kovács Mariska jön, a két nővér egymást köszönti. Mariska a betegek egészsége felől érdeklődik. Pista elgondolkozik, mintha újra a múlt keserűsége öntött volna ki, elszakítva a gátat. Emlékezetében a régi emlékek tornyosúlnak. Mariska a Pista kezére teszi a kezét s a lány érzi a kéz remegését. Pista homlokán a redők lassan elsimulnak. A szemek beszélnek, a szemek kérdeznek, a szemek óvnak. Miért kellett mindezt csinálni? Miért kellett a villamos elé vetned magad? A villamos lefékezett, még szerencsésen kisebb zuzódással megusz-

tad. Nem volt hited? Elvesztettél akkor mindent ott, a tárgyaláson. Még a reményt is elvesztetted? Miért?...

Pista szemében ezek a ki nem mondott vádak összesűrűsödnek, szíve táján egy láthatatlan kéz szorítását érzi. Könnyessé válnak a szemek, az agy munkája meggyorsul, arcát pír önti el. A keserű, sós, fájdalom-sajtolta könnyek végig folynak az arcán. Ugy érzi, hogy ez a találkozás egy új élet felé viszi előre. Nincs a közelben az állomásfőnök, a nővérke, csak ketten vannak egy rózsaszínü felhőben.

A két nővér elköszön s az állomásfőnök mintha a gyóntatópap lenne, mintha a rossz utra tért gyermek bánná a büneit az apának. Pista beszél s mintha ezáltal megkönyebbedne.

Esti vizitre bevonúlnak a betegek. Másnap már Harta beszélt. Mariska látogatásai, beszélgetésük a jelenről új alapjává válik a jövőnek.

Orgonaillat töltötte be a léget s a Mecsek felől üzen az új élet, sokat mondó hittel A közeli fán két vadgalamb egymásnak búgja el a szív szerelmét. A vadgalambok csókolózásaiban ott ég a tavasz és a két földi lélek egymásratalálása.

IRÉNKE

A keleti ég peremén bársonyos, rózsaszínű felöltőjében állt egy ifjú. Sudártermetü, új életnek induló, erőben teljes, magabiztos legényke. Karja kidagadt, — süvege megbillent, — ahogy a napot emelte, tolta az azur-kék égen. Arca sugárzott, amerre nézett a fák hajladoztak, intésére meztelen testüket zöld lombokkal takarták be. Egyet lépett, a rőt avar alól zöld pázsit szőnyege futott előtte. A zöld pázsiton millió kis sárga, fehér virág rajzolódott ki, mint a perzsa szőnyeg ezer cirádája. A nap erőtlenedett, elhagyta magát, verejtékezett, lanyha meleget bocsátott a zöld birodalomra.

Ekkor az ifjú jobb kezével a látóhatár aljáról egy kislányt emelt föl, aki fehér ruhája ráncaiból virágokat szórt a fák lombjai közé. Rózsaszín, fehér szirmok jelezték az útját. Arca is rózsaszín volt, szende a nézése. Haja aranyszőke, hullámos. Alakja nagyobb lett ahogy az ifjúhoz közeledett. Párolgott a föld, kesernyés volt a zöld mezők felett a levegő. Közel kerültek egymáshoz, egymás szemébe néztek. Balzsamossá lett a levegő, árammal telitett a lég.

Megcsókolták egymást. Hirtelen minden elkésett virág kipattant. Talán erre a csókra vártak a madarak is. Mint amikor a karmester pálcája int, egyszerre szólalt meg a természet, kibomlott a tavasz a maga nagyszerűségében.

Felborzolt toll-ruhájukban a gerlék a tavaszt köszöntötték. A mezők állatvilága is felébredt. A kigyó simulékonyabb, a tigris vadabb lett. Egy csomó ravaszság s megannyi üdeség az, ami hatalmába kerít ilyenkor. Merészebb a lélek a pogányság felé s ilyenkor a pogány istenek birodalma kiterjed. Hatalmuk megkétszereződik.

Senkisem gondolt elmúlásra, virágszirom hullásra. Élet in-

dult, mintha örökké tartana minden a tavaszban. Csupán Priaposz Isten kacsintott fél szemével. Bozontos szakállát végig simította és betekintett a borpince rejtett homályába. A tavasz világossága, üdesége helyett a bor-mámor volt a pince sarokban. Ki még az előbb rózsát szórt, aki a napot emelte a mámorgőzben a vágy karjába menekült. Az istenek akarata érvényesült. Mint amikor tiltottt találkára osont Aphrodite, mint amikor a a Hermophrodita a fürdőben egyesült, mint a mámor perceiben mindig Priaposz szava töltötte be a léget: Igyál, igyál a borból, igyál a mámorból, mennél többet fogyasztol annál szomjasabb leszel a borra, a vágyra. Emberek az Istenek karjaiban, mert az Istenek az emberek között vannak. Ez az áldozat, ez a diadalmas mámoros állapot kielégit. De csak egy pillanatra. Aztán nő a mámor-étvágyad s kielégületlen leszel. Minnél jobban futsz a vágy után, annál kevesebbet kapsz, fút előled, soha el nem éred.

Szép volt, vonzó volt, mig el nem jött az első tavasz, a kibontakozás tavasza. Adjunk nevet is neki: Irénke. Nem volt művelt, de magában hordta mint minden nő: a virágszírmok üdeségét, a galamb turbékolását, a kigyó simúlékonyságát, a macska ravaszságát, a tigris vadságát. Nem rendelt mellé párt az olimpuszi isteni gyülekezet. Mi volt a céljuk vele, ki tudja? Csak az istenek tudják. Hivta a vágy s ő a vágy kariába menekült. Hajtotta a fiatalsága, a vére s ő engedelmeskedett. Megfogadta reggel, mire este lett, ismét visszakerült az útra a rossz lányok utjára. Volt akarata is, de mindez eltörpült az istenek akarata mellett. Főkép Priaposz isten csinált vele amit akart. Nem védte Aphrodite, aki a szépek felügyelője. Irénke először csak a hóditás művészetét folytatta, később hódolttá vált. Először keveset a borból, többet a szerelemből. Később többet hajtott a borból s csak mellékes volt a szerelem Inkább a kielégités volt a célja, akkor amikor a bor kielégitette.

Kerülte az ismerősöket, kereste az ismeretlenek társaságát.

Mikor a virágszírmok húllnak, amikor a tavasz igérete a multé már, amikor mindent felperzsel a nap heve, akkor találtak rá az ismerősök. A fák sárga levelei közt az ősz osont, mint

prédára vadászó állat. A rőt avar már nem emlékezett a tavasz mámoritó sugallataira, az elmúlás árnya feküdt rá a határra. A víz tükre fázósan borzongott és a futó viztömeg tetején ott uszott Irénke. A Zala hömpölygött s az őszi fényben a szépség istennője hátára feküdve, mintha az isteneknek mutatta volna magát, mintha a tavaszt, az élet indulását kérte volna számon. Halvány rózsaszínű teste eltünt a messzeségbe, a Nirvána karjaiba, a Balaton viztömegében.

LIBA-PÁSZTOROK

Az utcán végig gördül egy-egy szekér, kerekei, — mint a vizimalom kerekei a vizet, — ugy merik a homokot. Az iga néha megroppan, a kerékagyakra került sóder megcsikordul. Pattan az ostor, a B-fa feszűl az ökrök nyakán.

Az iskolai oktatásnak már vége, a gyerekek a sima gyepszőnyegen játszanak. A krumpli, kukorica alá szánt az eke, a tavaszi nap párát csal a légbe a frissen szántott földből. A zsibalegelőn sárga libák tépik a fűvet, néha egy-egy libaurfi a fenekére csücscsen mert erősebb a fűszál, mint a liba ereje.

Rongyos, mezitlábas, sápadt gyerekhad kergeti őket. A felvégről Benke Józsi, az alvégről Nagy Lajcsi, Benke Ilus, Simon Marcsa mind-mind sápadt, mint a libahad sárga pihézete. Száradt bőrük beesetten tapad vékony csontjukra. Mintha az Isten szériagyárából kerültek volna ki, egyenlő fazonra. Elkülönült társadalom a maga nincstelenségében, csupán a tüdőbaj piros rózsája ül az arcokon, amikor kimelegednek a futkosásban. A bodzabokor táján azonban családdá alakúl át a mezitlábas gyerekhad. Csupán egy-egy rossz függöny, vagy pokróc a határvonal köztük. A fiuk cigarettát pödörnek a tengeri hajból, végét piros krétával pingálják, mintha égő valódi cigaretta lenne. Megérkezik Simon Marcsa, karján kosárban pár szál sárga gyermekláncfű. Jóskával összecsokolóznak. Ebbe a csókban gyermeki sejtelmesség vegyűl. Belepirúl az arc, a homlok ráncossá válik, mintha alatta a jövőt kutatná, mintha az izmok, idegek vibrálását fogná föl az agy, az érzékiség. Csak egy pillanatra a bőr pórusain keresztül, mintha elektromosság távozna s teszi delejessé a levegőt. Ugy érzik hogy a fajfenntartás, vagy isteni rendeltetés egy-egy láncszemén kerülnének át.

Jóska az apja imádságos könyvét veszi elő, a pokróc rongyos részéhez viszi, ahol belopakodik a künti világosság. Kinyítja a könyvet s az első oldalán ott éktelenkedik az alábbi szöveg:

« Ez a könyv Benke Jóska könyve,
Ha eltanána veszni Tessék
Eztet visszaadni...
Mer ha valaki nem aggya vissza
ugy megy a lelke a pokolba
mint a nyul a bokorba... ».

Aztán lassan leckézteti a fiait, mint otthon őket az apja szokta. A biblia egy-két ismerős fejezetét mondja el, aztán beszél az Uristenről úgy, ahogy az iskolában felfüggesztett képen látta. Bozontos hajú, nagyszakállú Isten van ott a képen, egyik lábát a földgolyón tartja, mintha a rugása révén forogna körbe a föld. A kép jobb oldalán Jézust látja, ahogy a hittan-könyvben van. Erről már többet tud, ez az Isten már szelidebb arcunak, fiatalnak van föstve. De gyermek-agya nem tudja felfogni a képen repülő galambot. Lassan belekezd a magyarázatba, de legyint s máris abbahagyja.

A szomszédban Nagy Lajcsi játssza az apa szerepét. Simon Annus épp' egy kis melencében a kenyérdagasztást utánozza.

A szederfa árnyékában a gyerekek játszadoznak. Osvát Jenő bugócsigája táncol a szérű kemény földjén, ahonnét a homokot elsöpörték.

A naspolya-bokor körül most csend honol. Az előbb szállt rá egy kis madár. Rigó Teri látta meg elsőnek. Nem tudja hova sorolja, Tanakodik magában. Benke Ilust szólítja, az sem tud mit kezdeni vele. Nem ismeri. Aztán Simon Zoli, aki a verébfiókákat is ismeri, — a famászás nagymestere, — kiáltja el: Facsirke...

Erre a családok is kisereglenek, tanakodnak. Nem lehet ez pacsirta, talán sasfiók, állapítja meg az egyik.

Simon Zoli a szérűrostát hozza ki, lefekteti. Egyik oldalán fával támassza föl, a kis fapálcikára drótot teker, majd elbújik a gyerekhad. A drót másik végét a kezében tartja. Kiváncsi sze-

mek várják, hogy az elcsendesült terepre mikor jönnek a verebek.

Ennek a játéknak a vége is elérkezett, ki erre, ki arra megy, ki a libanyájat tereli vissza a kaszálóból, ki ujabb játékot eszel ki. Aztán mint vészhir terjed el: a Laci Jenő szolgálója megmérgezte magát. Mint a sátoros cigányok egy kettőre talpon van a gyerekhad. A libákat beterelik a kerités mögé, a játékok elhagyottan, árván, szanaszét maradnak.

Mindenki indul a felvégre, ahová már a keszthelyi mentők is kijöttek. Hordágyon hozzák ki az életuntat. Száján fehér hab képződött a lugkőivás után. Kis Antiné vádolja a leányt, a Bene Rozit. Emiatt csinálta a legény.

Esteledik és a napi történéseket az Uristen viassztáblára rója. Unalmában egyet elsimított, nem tudja a Benke Jóskák, Nagy Lajcsik táblájával mit csináljon. Félre teszi őket. Amikor egy ujszülöttnek az életét rója föl, néha nincs a kezeügyében viassztábla s ilyenkor a félre tett félig kész élet-táblákat isteni keze elsimítja. A temetőbe kerülnek ezek a tábla nélküliek.

Egy-egy elsimított táblán még homályosan ott éktelenkedik az életgörbe. De már isteni keze határozottabb az ujonnan születettek táblájával, ilyenkor mintha Maga is röstellené elhamarkodott munkáját.

JÓZSA GYEREK HALÁLA

A fény már átütött a fák lombjain, megcsillant a levelekre rárakódott esti harmatcseppeken. Tócsák terpeszkedtek, amiket a vihar szült a zápor után. A homok már magába szívta, — mint részegesek a bort, — nem volt elég, mindig többet és többet kívánt. A levelek között a leveli békák még ugyan jelezték az esőt, a mezők párát leheltek s a levegő friss volt, mert már az eső megtisztitotta. Felüdültek a vetések rajtuk is a nap fénye játszott.

Valahol messze vonat sipolt s a kerekek távoli zakatolása jól hallatszott. Imitt-amott már ébredt a falú is, szekerek tértek ki a földekre.

A vasút mellett bak-kecske legelt, szinte szórakozottan. Hideg volt a fű, csak óvatosan legelte, szakállát néha megrázta, tekintetével kutatta az utat, ahonnan a távolból kis csoportokban bőszoknyás asszonyok igyekeztek a város felé. Fejükön a kosárban turó, tejföl és más olyan dolgok amiket Keszthely a nyár folyamán értékesiteni tud. Visszafelé az uton fuvarosok vitték a kavicsot a sámsoni utépitéshez. Nyikorogtak a kocsik a súlytól, lassu vontatott járással húztak a sovány lovak. Az izmokban még reggelente bent fészkel a tegnapi munka fáradsága. Mindez azonban falú helyen nem újság, hisz mindig rakódik le valami s öregségre lassan kijön a fáradság, csontokból a lerakodott reuma. Héviz melege nem oldja föl, a nap heve sem csalja ki többé. Egy orvosság segit csak; a cseri temető agyaga. Az kiszívja. Aki odakerül, többé nem nyög, nem sopánkodik, nem panaszkodik, nem érzi az időváltozást. Mindennap tartogat valami újságot, valami érdekességet, valami olyant ami rásüti bélyegét az emberi sorsra. Kifürkészhetetlen a csillagjárás, a jó és a rossz szellemek harca, az isteni rendeltetés, ami mind jóra, vagy rosszra inspirálja

a lelket. Temetőink sirhantjai mellett rózsa, puszpáng, cédrusfák sorakoznak. Ki tudja mióta, milyen pogány szokás hozta át ezeket a virágokat, növényeket. Kisértetiessé válnak az éjszakai holdfényben ezek a fák, bokrok. Mintha minden lélek közös tanácskozásra jönne össze, közös szeánszra az est leple alatt.

A nap már befejezte véres áldozatát, már rég beesteledett. Az égen sötét felhők kezdték kergetni egymást, néha a hold kivillant a felhőfoszlányok közül s a szellő megborzolta a bokrokat, virágokat amik a temetőben elszórtan burjánoztak. A hegyi út a temető mellett vezetett el. Az akáckarón ütemesen ringatóztak a demizsonok. Tele a hegy levével s a hegy levéből a gyomorban pár literecskével.

Három fiatal a huszon innen, a hegyről jövők. A hullaház mellet egy öreg temetőőr, akit az est sötétje takar be. Csak akkor lehet látni kirajzolódó arcát, amikor a pipa parazsa megvilágítja. Mit csinálnak, vajjon mit csinálhatnak a halottak? Merűl föl a kérdés a három fiatal agyában. Mit csinálhatnak a halottak gondolkodik a kérdésen a temetőőr. De vajjon mit csinálhatnak a halottak, a sirok százai szerteszét, mennyi álmot, reményt, lemondás, mennyi ujrakezdést takarnak a sirok. A temető árkában az öngyilkosok, akik célt tévesztettek. Nem adnak feleletet a sirhantok, a porladó testek, talán még titkolódzóbbak a lelkek. Mind- mind az Ur akaratának áldozatvállalói. Suttog a szellő a bokrok, a virágok között. Suttogásukat nem érti az ember. Porladnak a csontok, száll a lélek és uszik a hold az égen.

Cigarettát sodornak a fiatalok a holdfényben. Nem hagyja őket a kérdés. Az egyik rágyujt, a fellobbanó fény egy percre megvakítja. Tüzet kap a cigaretta s utána még nagyobb a sötétség ami a hegyről jövőket körülveszi. Ebben a csendben, mintha ujból ismétlődnék a kérdés, valójában az agyban bujkál és csak a gondolatban fészkel. Mint mikor a villám csap le az ember előtt az ijedtség bent vibrál az idegekben, nagyobb munkára ösztönzi a szívet, a félelem érzése tölti el őket, amikor a temetőőr megszólal:

— Ki alszik, ki pipál!

Ahogy a hirtelen jött hang irányába néznek, a pipafüst mellett szikra is száll föl, ez még kisértetiesebbé teszi a hangot adót, felgyülemlik az ifjakban a szellemekről alkotott félelemérzés is.

A demizsonok leesnek a szőlőkaróról, a fiatalok fútásnak erednek, amennyire az ijedtségtől remegő izmok engedik.

Másnap orvos érkezik az egyikhez. Elterjedt a hire az esetnek. Látogatni, megnyugtatni indul a temetőőr. Az ijedelem szorongatja a szívet, megbontja az agy munkáját, a test remeg, eszméletlen az áldozat.

Nem ad feleletet az éjjel, sirba küldi a fiatalt. Eggyel több a sirhant, de a titok marad, mig a szürke felhők alatt eggyel több a porladozó test és a friss sirhantra húll az életet adó eső.

BIRÓSÁGI TÁRGYALÁS

A háboru befejezése után, — közlekedési eszközök hiányában, — nagyon nehéz volt a közellátás biztositása.

A fölrobbantott hidak mellett ujonnan épített szükséghidakat a « davaj-katonák » őrizték. Ezek az őrök még a « felszabadító »-nak nevezett hadsereg katonáit is megvárakoztatták, ha kellő időben s mennyiségben valaki vámot fizetett a kisüstön főtt pálinkával.

Keszthelyről Reisinger Manó malombérlő egy teherautó liszttel tartott a főváros felé, hogy ott busás áron « feketén » értékesítse azt.

De haláleset is adódik ilyen nagyobb városban, mint Keszthely. Az egyik atyafi megkérte, hogy hozzon koporsót a jobblétre szenderült rokonának. Koporsót ebben az időben a vidéki asztalosok nem tároltak, mert elindult a nagy kampány a derékhősök hulló porainak az összeszedésére. Ilyenkor se szó se beszéd, onnan vittek koporsót ahol éppen találtak. Ha nem találtak, a derék polgárok keritését vitték el, minden ellenszolgáltatás nélkül.

Szerencsésen elintéződött a dolog Budapesten. Hazafelé a koporsó is helyet foglalt a teherautón. Reisinger ur azonban okos ember volt. A szükséghidakon most már nem akart vámot fizetni, az autó elejére kiakasztott egy fekete zászlót. De igy is minden kanyarban megállitották ellenőrzésre s miután látták, hogy az autó halottat szállít, utjára engedték.

Végeredményben akkor ez nem számított kihágásnak, mert mindenki úgy segített magán, ahogy éppen tudott. Viszont csak a halottakat nem ellenőrizték abban az időben.

Nem is lett volna mindebből baj, ha meg nem ered az eső Balatonfüred táján. Hogy megeredt, az sem lett volna baj, ha

a szakadó esőben az egyik magyarnak nem lyukad ki a bicikli gumija. Reisinger urnak azonban jó szíve volt, — ezt mindenki tudta, — s megengedte, hogy a kerékpáros fölszállhasson az autóra, a biciklivel egyetemben.

Az atyafin kiskabát volt, — gondolt egy merészet, — a koporsóba feküdt s annak födelét magára húzta. Most már eshetik az eső, — gondolta, — mire Szigligethez érünk, majd csak eláll. Azonban Révfülöpnél sem állt el az eső. Egy gyalogos ember Keszthely felé tartván, fölkérte magát az autóra. Mit sem sejtve, hogy ott valaki is lehet, — csupán a rossz kerékpárt látva, — boldog álmodozásba fogott. Gondja ebben az időben általában mindenkinek volt elég.

Suhant az autó, múlt az idő, gondolat ujabb gondolatot követett az atyafi fejében. Lassan elállt az eső, a nap aranya visszaverődött a rozsdavörös, könnyes avarról.

Tördemic előtt a koporsó hirtelen fölnyílott, az abban fekvő kidugta kezét és megszólalt emigyen: « Esik még? ».

Az utólag fölkéredzkedett embert mintha a menkő vágta volna meg, a robogó autóról leugrott nagy lendülettel. Mindez nem volt volna baj, ha meg nem ijed. Bár ha megjedt is, de az autón marad. Az ugrását nem számította ki és az utszéli kilométert jelző kőnek esett. A lábát törte.

Erről Reisinger ur, se a sofőrje, de még a koporsóban fekvő utas sem tudott semmit.

A lábáttörő a birósághoz fordult, — keszthelyi lévén s ismerve Reisinger urat, — kártérítésért.

Ebben az időben minden pártnak volt birája, ügyésze, meg mi fene. A birósági tárgyalás itélethozatala alapján hat billió pengő erejéig Reisinger Manó ur elmarasztaltatott. Az indokolásban ez állt: « . . . minek után Reisinger Manó vádlott nem nevezte meg az ismeretlen kerékpárost... igy kellett határoznunk. Ha az itélet kézbesitésétől számitott 14 napon belül hajlandó megnevezni... ugy ezen összeg megfizetése az ismeretlen kerékpárosra hárittattik ». Kmft.

Aki ismerős volt abban az időben a pengő vásárló erejéről, tudja, hogy a fenti összeg másnap már két skatulya gyufa árát sem fedezte.

SPORT-RIPORT

A kövérek és a soványak mérkőzésén az a megtiszteltetés ért, hogy mint futbalbiró szerepelhettem. Hogy a játékot korszerűsítsék, egy valódi szamarat hoztak föl a pályára. Némi ellenszenvvel figyeltem a dolgokat, — bár lovas nép vagyunk, — soha életemben négy lábu közlekedési eszközön nem ültem, igy remegve foglaltam el kijelölt helyemet. Azzal bíztattak, hogy igy a labda követése gyorsabb, nyakamba távcsövet akasztottak, — tekintettel arra, hogy rövid látó vagyok, — már pedig egy birónak mindent látnia kell.

Birói tekintélyem emelésére a nyakamba egy sípot akasztottak, kezembe nádpálcát tettek, részben a szamár nógatására, részben a játékosok rendszabályozására. Némi aggodalommal baktatott szamaram a pálya közepe felé, miközben a közönség erősen éljenzett.

Az egyik oldalon a csapat, mint éjszakai szellemkisértet, — ezek a soványak voltak, — a másik részről libasorban nagy hájtömegével, felvonult a kövérek csapata. Közöttük pillantottam meg legkedvesebb barátomat, aki civilben hentes és mészáros, valamint békés nagyapa a maga 190 pántjával (bocsánat pound) amint éppen « bemelegítőt » tartott. A soványak között Jóska barátomra esett a tekintetem, aki a maga 210 centiméteres alakjával az « eget meszelte ».

A két csapat annak rendje és módja szerint fölállt, miután a a pályaválasztást a nikkel elintézte szerencsésen, jó magam « lelkifröccsöt » adva a csapatnak, erősen kihangsúlyozva, hogy minden szabálytalanságot megtorlok, példának hozva föl, hogy gyakorlatom és éles látásom mindenki előtt ismeretes. Szemü-

vegemet megtöröltem, hogy a mondottak kellő nyomatékkal essenek latba, a számhoz emeltem sipomat jelezve véle, hogy a mérkőzés mehet.

Már az első percekben nyilvánvalóvá vált, hogy a soványabbak jobban bírják szusszal, sokkal szívósabbak. Néhányszor elvágtattam szamarammal hentes barátom mellett, nem állhattam meg, hogy el ne nevessem magamat. Borsónyi verítékekkel küzködött s ahogy figyeltem, mindenáron arra akart rávenni a pillantásával, hogy fogjam nékik a pártjukat. De egy bíró nem lehet részrehajló, már a játékszabályok szerint sem. Néha olyan hang is megütötte fülemet, hogy hat-ökör vagyok a futbalhoz. Megjegyeztem az alakot és hacsak arra felé ment is a labda én heves füttykoncertbe kezdtem, büntetőt fújtam a csapatának.

Lassan-lassan már a kezdő lovaglóból haladóvá képeztem magamat és eltünődtem saját személyem nagyságán, közmegbecsülésén. A labda mintha elunta volna az állandó forgást, röpködést, megcsökönyösödött és ahogy a távcsövemmel megfigyeltem, mindenki körűlötte tolongott. Elővettem a « sátékszabályt », — amit a belső zsebemben hordok, — mi is legyen ilyenkor a tennivalója egy birónak. Nem találtam rá semilyen paragrafust sem. Aztán gyors ügetéssel ott termettem, — valószínű a megjelenésem, vagy a tekintélyem volt az oka, — szétszéledtek. Felesben a kövérekből és a soványakból azonban páran még fetrengtek a földön. Aztán hirtelen ötletem támadt! Láttam már olyan jelenetet, amikor a lovasrendőrök közé lovagolnak a tömegnek, hogy szétoszlassák őket. Fürgébbek voltak a soványak, — bár legalul feküdtek, — ők kitértek. Bizony a maradékra kétszer is rájuk tapostam, mire üggyel-bajjal leráncigálták őket a pályáról.

Ugy gondoltam, hogy megoldottam a « gordiusi csomot », távcsövemmel végig járattam tekintetemet a közönségen, s csodák-csodája mit láttam?

Egyesek tapsoltak, éljeneztek, ezek inkább a soványak drukkolói voltak, — míg a kövérek tábora, — mint zúgó méhkas, esernyőt, botot kapva fenyegetően támadt rám. Még mielőtt a

karhatalom erejére támaszkodhattam volna a rendezőség megnyugtatta a tömeget. Az első félidő aztán minden baj nélkül múlt el. (2/0 a soványak javára).

Szünet után váltakozó szerencsével, — mind a két fél részéről hatalmas esésekkel, — folytatódott a játék. Már-már ugy láttam, hogy teljesen fölösleges a biráskodásom, amikór « sasszemem » egy szabálytalanságot vett észre. Előzménye az volt, hogy hatalmas nyekkenéssel terült el a hentes barátom. A « játékszabály » szerint a tett szinhelyére siettem, — illetve csak siettem volna, — de egy labda, — valószinűleg nekem volt irányozva, — derékon érte a szamarat. Erre se szó, se beszéd megbokrosodott a szamaram, hiába próbáltam csillapítani, — szinte szerelmes ódát súgtam a fülébe, — rá se hederitett, vágtatott egyenest a pálya széle felé. Nagy üggyel-bajjal, — tekintettel arra, hogy nagy egyensúly érzékem van, — csak megültem rajta. Támaszt kereső balkezemmel a szamár futás közben felkunkorodó farkát fogtam. A sipot rendületlenül fújtam, hogy a pálya szélén lévő rendőrök felfigyeljenek rá, megállásra bírják a szamarat. A szamár is mintha tudatában lett volna annak, hogy számára meglepetés vár, hátra hajtotta mind a két fülét, fejét lehajtotta, — mint aki előtt a villám csap le, — megállt és én nyílegyenesen usztam el a feje fölött a levegőben. Csak annak köszönhettem, hogy le nem nyeltem a sipot, hogy erősen a nyakamba kötötték.

Most már a korházi ágyon elmélkedek a futbal sport nagyszerűségen, miközben néha végig tapogatom tört bordáimat.

MÚZSA

Jeges és hideg volt, mint a Montblanc csúcsa a legmelegebb nyárban. Legalább annyira volt elérhetetlen, mint a tejút alig pislákoló csillaga. De így is a távolság misztikuma és képzelőtehetségem glórifikálta, eszményképpé tette. Ugy látszott, hogy a lehetetlenséget is meg kell kockáztatni érte. Eleinte álmodtam róla, később az ébrenlét is álom volt, amiből sohasem akartam felébredni. Megbocsátható — mondta, — ha templomába mezitláb megyek is, de a lábak, — ami a fő, — tiszták legyenek. Templomában körös-körül a halhatatlanok szobrai álltak, előttük soha ki nem alvó mécsek égtek, virágok, amik soha el nem hervadnak. A fény, a ragyogás csak őt övezte, az oltár csak az övé volt. Még emlékszem, első karcolatom elkészültekor hatoltam be csarnokába félve, szépen öltözötten. Később már merészebb voltam és kevésbé ápolt. Ahogy nőttek a karcolataim az ihlet révén, amit tőle kaptam, annál elhanyagoltabb külsővel, de a benfentesek felületességével már-már az illem törvényeit is áthágtam. Egy alkalommal lehordott a sárga betonkockákig, amik a szentélyt övezték, már-már kilátásba helyezte kitíltásomat s ekkor vagy három évig rám se hederített. Ezek terméketlen évek voltak, gondolatok, ihletek, karcolatok nélkül. Aztán lassan feledtünk mindent, a barátság lassan újra megindult, de épp úgy nem volt az eredeti, mint a tegnapról maradt, ma felmelegített mácsik. Sokszor kértem, könyörögtem, rimánkodtam, hogy félig világított termében oldja meg az övét, haját eressze le. Sokára, sok-sok felcsigázott este után, a haját leeresztette. Fénylett, tüzes volt a szeme, mint odaadás előtt a nőké. De mezitelenül még soha sem mutatta magát, fogadta, hogyha teljesítené kívánságom,

akkor ujabb és ujabb követelésekkel zaklatnám. Már-már a plajbászt, papirt arra készitettem, ki, hogy lerajzoljam. Elhatároztam, hogy lefilmezem, később arra kértem, hogy modelt álljon, hogy kőbe, agyagba véssem. Szerettem odaadással, ő hideg maradt odaadás nélkül. Házassági ajánlatomra úgy kacagott, hogy a templom kőbefaragott halhatatlanjai is felfigyeltek, arcukra mosoly röppent és attól fogva hideg, rideg mosolyukat kell látnom, ha templomukba térek. Ők tudják, hogy őket soha fel nem érem, talán azért adóznak ezzel a mosollyal. Érdekkel szerettem s igy nem lehet szép valaki. A szép fogalmi, meghatározása ugyanis Kant szerint: az ami érdek nélkül tetszik. Ebben a korban még minden érdekkel tetszik. Ha egy virágot letépsz, vagy ha egy lány egy mámoritó éjszakán a tiéd volt, másnap már nem a szép fogalmi körébe kerül. Lányok igy vigyázzatok az éjszakákkal.

Sokan járnak ott közömbös arccal, mint a Louvre-ban a soksok bámész turista. Nők az öregség és az elhervadás előtt, sokan a virághullás és az elhervadás között. Mind-mind ruzzsal kifestve, hogy mutassanak külsőleg, de kongó üres belsővel. Furcsa az én ideálom: az egyik intim félóra alatt megsugta, hogy nem rajong a nőkért, megveti a nemét. A firkász nők azóta számomra is közömbösek, mint a krumplileves. Szerencsém van, mert névnapot nem kreált néki Gyula pápa, a naptárból kifelejtette. Viszont születésnapjára sem emlékszik s igy az ajándék adás alól felmentve érzem magamat. Egyébként más istenekkel nem komázok. Ezzel is csak azért, mert régóta rokonszenves volt. Valamikor szerelmes voltam bele, de már kiábrándúltam belőle. Csak azért látogatom, hogy segitsen, hogy ihletet adjon, csupán érdekből. De az Istenek sem szeretik, csak magunk között mondom az a hír járja, hogy más Istent kreálnak helyette és folyik az összeesküvés, hogy trónjáról lelökjék. Én kitartok mellette, mert egy bukott Isten is lehet ideálja az embernek, hogyha már minden kötél szakad.

A LUJZA TÓNÁL

Ebből a medencéből vette a vizet, munka után ebben mosta meg isteni kezét. Közben szüntelenül formálta, véste, faragta, némely helyen gyúrta a hegyek csúcsait. Pihenőnek számított már az, amikor a fenyők milliárdjait szórta rá a kövek égbenyúló, karsztos talajára. Állt a mű: dicséretére a mesternek! Ha jókedve volt, változtatott rajta, szépítette. Haragjában elsímította a köves hegytetőket. Itt-ott hegyesebbé, csúcsosabbá, máshol mértanilag egyenesé, szabályossá máshol pedig szinte formátlanná görbítette a kövek szűrke gomolyagjait.

Aztán benépesitette állatokkal. Egy nyugodt, derűs hangulatában készült el a teremtés koronája: az ember. Gyönyörű helyre vetette le épp akkor, amikor millió madár zengte Tedeumát, billió kis virágkehely illata járta át a léget. Puha mohát terített alá a Teremtő az első emberpárnak. Sóhaj szállt az égre, — a madarak énekével, a mezők fáival és virágaival, — versenyezve Ádámmal. Ez volt az a pillanat, amikor a térd meghajolt, a lélek hozsanázott.

Csupán Éva kacagott föl a gyepszőnyegen. Először halkan, mint tavaszi szellő, amire csak a mezők virágai, fái figyeltek föl. Aztán hangosabban, ami már Ádám lelkében is tombolt. Később hangosabb lett a kacaj, már visszhangként verődött vissza a hegyekből s komorrá változtatta a hegyek lankáit. A kacajra megdermedtek a teremtmények. Erre figyelt föl az Isten.

Először azt hitte, hogy a naprendszerek menetrendjében történt a hiba. Átvizsgálta, leellenőrizte. Minden a tökéletesség szimbóluma volt. Aztán a levegő kis elemeit tette mikrószkóp alá. A folytatólagos, örökké tartó keringésben sem talált hibát. Ekkor megvizsgálta a legkisebb és legtökéletesebb teremtményét: az embert.

Ádám kiállta a próbát, fényesen. Végre Éva lelkében lelte meg azt, amit keresett.

Ezen a napon haragossá vált az Ur. Máról-holnapra csak rozsdaszínt öltött fa, virág. Aztán vörössé váltak a levelek, a fű és a virágszírmok lassan húltak az avarra. Agyik napról a másikra az angyalok ezrei fehér hólepellel vonták be a csupasz fákat, elhervadt virágokat. Gondolkodóvá váltak a fenyők tűlevelei, lent a hótakaró alatt kétség honolt. A virágszírmok között a rozsdavörös avarban a hitetlenség ülte torát, csupán a gyökerek súgtak össze mint szerelmesek. Csak ők hittek a feltámadás mindent elsöprő erejében.

Egy téli verőfényes napon látogatott le az Ur. Lassan, lopva suhant el a fenyők glédája előtt. Aztán megpihent a hegy tetején. Lábát a forrás meleg vizébe tette. A szolgálatára kirendelt angyalok messze lemaradtak. Huncut mosoly jelent meg az arcán és elég volt csak egy tekintete máris hófelhők sorakoztak. Ott fent a hegy tetején megeredt a hó. Amire leértek az angyalkák, hófehérré váltak, dideregtek. Örültek, amikor az Ur lábát moshatták a meleg forrásban. Aztán parancsot adott nekik s lassan szálltak fel a Magasságok felé. Némelyek meleg ruhát terítettek magukra, számítva a hóeséssel.

De már a következő percben a hegyek peremén sütött a nap és fehér ruhájukat az angyalok leszórták. Azóta a legnagyobb nyárban is, amikor föltámad a föld, ott diszlik a fehér lepel a hegyek égbenyúló csúcsain.

Ahogy most az eső veri, paskolja a tájat, fönt a hegyek birodalmában húll a hó, ezüst fátylat von a fenyők csipkés koszorújára. Akár van felhő, akár nincs, mindig háborog hullámról-hullámra a viz s kék a felülete, mint az októberi ég. Az est ködfátylát teríti a tájra ott, ahol a hegyek ölelkeznek, az ég borús. A szürke felhőkön át olyan mérhetetlennek látszik a világűr és azon túl oly nagynak az Isten.

SZÁZÖTVEN ARANY

A veszprémi piacról Fehérvár felé haladva a poros uton egy leponyvázott kocsi döcögött. Balról a bakonyi hegyek árnyéka látszik, jobbról a Balaton nádasaiból vadkacsák húztak el. A klinker uton, — igy nevezték azokat az utakat, amelyek nagyobb helységeket kötöttek össze, — már lett volna valami fogadó, vagy csárda, de ezen a római köves uton nem látszott Vörösberényig egy sem. Az utonálló szegény legényektől is lehetett tartani.

Harangozó János kereskedő hajtotta a lovakat. Mellette bóbiskolt egy német, valami Hans Turner nevezetű kereskedő. Néha fölnyította a szemét, amikor a kocsi egy kiszáradt kátyú fenekére döccent. Aztán ismét elbóbiskolt, erőt vett az rajta álmosság.

Harangozó János negyven és körűli, tokás, jó erőben lévő ember, a német atyafi ötvenen is túl. Mind a ketten a fehérvári piacra tartottak. Most már olyan hamar leszállt az est, hogy jobbnak vélte Harangozó ha letelepszenek. Holnapra az első holdtöltére úgy is beérnek, kár a lovakat megerőltetni. Meg ki tudja, mi jön közbe az uton, jobb lesz ha megvárják a hajnalt.

Balról forrás hangja adta tudtára, hogy alkalmas lesz a letelepedés, a bakonyi hegyek fenyvesei tüzelőt is biztosítanak majd. A lovakat kikötötte az egyik fához. Ameddig a kötőfékszár engedte a fűvet lelegelték. Majd a száraz fenyő ágakat szedte össze, tűzet csiholt. Az atyafi végleg elaludt a tűz mellett. Harangozó a zaboszsákokat a lovak fejére húzta, azután szalonnát pirított. A gyantás fa pattogott a tűzön, Harangozó János elgondolkozott. Nőtlen ember volt, úgy gondolta, ha sikerül a kelméken

túladni, akkor lehet, hogy Hansszal lemegy Velencébe. Főkép a kisázsiai selyem vételére, manapság ez keresett árú Stájer terűletén is. Majd a lovakat a forráshoz vezette.

Egész éjszaka nem jött az álom a szemére, csak forgolódott. Aztán ördögi gondolata támadt. Fölkelt, hallgatódzott, faágat dobott a tűzre. A törpe fenyők fölött talán százéves tölgyfa koronája borúlt le és ez a lombsátor az alatta lévő amugy is alacsonyra nőtt tölgyeket teljesen eltakarta, elnyomta. Megkopogtatta kővel a tölgyet, nem kong, nem odvas. Ujból erőt vett rajta az előbbi gondolata. Nincs a közelben senki, biztos hogy vásárolni jön Hans, tele aranyakkal. No de mégis, soha ember nem ölt, aztán rá lehetne fogni a betyárokra is, ha mégis kitudódnék. Hozzátartozója sincs talán a németnek, aki keresné.

Elhessegette a gondolatait. Lement a forráshoz, megmosta az arcát, fölfrissült. Hajnal közeledett, a keleti égen először csak derengett, szürkült, majd rózsaszínbe öltözött az ég.

Visszafelé tartott a tűzhöz. Most már az övében lévő olasz tőrt fogta erősen. Nem vette észre, nem tudatosodott előtte, hogy milyen céllal, csak ment. Ment egyenesen a tűzhöz.

Csak akkor eszmélt föl, amikor harmadszorra húzta ki a tőrt véresen Hansból. Egy darabig nézte a tőrt, hogy csöpög le róla a vér, nem tudta eldobni, nem tudott elmenni a halottól, mintha odagyökeredzett volna a lába, csak állt. Aztán mint akinek kevés ideje van, lázasan cipelte el a holt-testet, gödröt vájt neki. Azután a zsebeit kutatta át. Egy aranyórát, egy kést talált bennük. A halott cipelésekor az ing kigombolódott. Alatta a nyakába kötve bőrzacskót talált. Hirtelen betemette áldozatát, majd friss avart hintett a földre. A zacskó tartalma százötven velencei arany volt. Véres tőrével lyukat ásott a földben, a prédát elrejtette. Majd a tölgyfa felé tartott, északi oldalát megsimogatta a fának, érezte ujjaival a mohát. Lázasan fogta be a lovakat.

Csak most vette észre, hogy eső permetezik alá. Vihar támadt, az égen villámok cikáztak, megeredt az eső.

Hogy mi történt vele arra nem emlékezett. Ahogy széttekin-

tett, egy faházban találta magát. Homályosan látta a gerendákat, a ház egyik oldalát nem látta, egyik szemére megvakult.

— Ná mondtam má az estve, megváltozik az üdő. Itt van la! Nem igön csal ez a kólika, megérzi a vékonyom, — oktatja a Bundás kutyát a félszemű Harangozó, a birkás.

Valóban megérkezett a szél, már pedig ez előjele a zivatarnak. Távól, ahol a földre ráborúl az ég pereme, máris esőfelhők tornyosúlnak.

— De mos má' uccu Bundás! Bétereljük a jószágot az akólba. —

Igy is majdnem bőrig ázott az öreg, mire az utolsó bürge bekerült az akólba. Aztán tűzet csiholt a putri előtt, hogy az ing, meg mifene megszáradjon. Nem volt kedve főzni, pedig reggel ugy gondolta, hogy estvére ühömöt készit. Aztán csak aggódott az asszonyáért is. Csak van esze, hogy nem indult neki ennek az időnek. Sajt, szalonna, meg miegymás ilyenkor kerül ki a falúból. A jövő heti elemózsia. A tűz mellett elaludt a Bundás. A nedves szőr szaga megütötte az orrát. Mán pediglen nem valami finyás népség a juhász népség, de a száradó szőr szagára félre fordítja az orrát. Jó izűen aludhat ez a dög, néha-néha elmorogja magát, néha vinyog, néha nyöszörög. Éppen ugy, mint az emberfia, ha belekerül ugy Isten igazából az álom közepibe. Nem egy könnyen bogozódik ki belőle.

Most eszébe jutott ismét az éjszakai álma. Olyan elevenen, olyan világosan, hogy szinte kivűlről tudja minden mozzanatát. Megvakarta a zsiros kalap alatt a fejebubját, gondolkodott. Visszatér a régi táj számtalanszor, pedig itt a Berettyónál tovább nem járt soha életében. Dombos-hegyes, fenyőerdős, patakcsobogásos tájakat barangol be álmaiban. Aztán embert öl. Ilyenkor fölriad álmából, majd amikor elalszik leponyvázott kocsin hajtat, egy ismeretlen emberrel. Az út mellett libapásztorok, lányok, fiúk vegyesen, a zöld gyep hátán a fehér libanyáj. A libaőrző gyerekekkel beszélget. Megkérdezi a falú nevét. A gyerekek csodálkoznak majd szótagolják: Vö - rös- be-riny. És ez a név

visszhangzik, amikor fölébred még a dobhártyája is reng belé.

Arra riadt föl gondolataiból, hogy az asszony rázza:

— Má fertály üdőig ett vagyok. Ugy látom Ke'd má megis süketüt, — riparkodik rá az asszonya.

— Eme'tt a jó dógod illen időbe? Vagy ippeg fürdőznyi esett illenkor kedved? — emigyen a juhász.

— A korságos nyavalának, csak járjon a Ke'd szája. —

— A pépába való kerűt-é? — érdeklődik a férj.

— Jó összeázott az biz mind. —

— Szárogasd mög magad' asszon. Van-e valami ojság a faluba? — kíváncsiskodik a férj-uram.

— Nem egen van a' Szen' Mihál' után majd megtuggya, ha mögéri. —

Az öreg ugyan megérte, de az asszonyát már addigra az agyag szívta. Ezután az eső után valami baja adódott a tüdőnek Ivott mentát, herbatét, meg mindenfélét. A javasasszony vizet csinált, de bizony, az elszenesedett farostokban nem volt megirva a jövője. A nyavalya elvitte tüdőstül, asszonyostul.

Szent Mihály nap után holmi elintézni valója akadt az öreg Harangozónak a jegyzőnél. Jó kedvében találta a jegyzőt. Meg is kérdezte, igaz csak ugy félénken:

— Naccságos Jedző ur! Tud-e valami Vörösberinyrül, létezik-e valahul? —

— Miért érdekli az Magát Harangozó bácsi? — kérdi a

— Má' csak ugy kérdözöm Jeldző Ur! — volt a fukar válasz.

— Na majd utána nézek. Istenes fiam! Hozd be a helységnévtárt, — szólt a jegyző a kézbesitőnek.

Vizmosásos, régen leégett erdőszélen épült az uj faház. Télnek idején csak vadászat alkalmával népesedik be egy-két fogadó szobája. Nyáron sem látogatja senki emberfia. Pár esztendeje, hogy az Uraság megengedte a félszemű Harangozónak, hogy ott éljen. Télen az őzeket eteti, nyáron összegyüjti a környéken elhullott állatok bőrét, kicserzi, kidolgozza. A Vörösberényiek közül csak a Varjasné megy hetente a vadászkunyhó felé karján

kosárral, friss kenyérrel. Nincs az az emberfia, aki éjnek idején megkockáztatná, hogy megközelítse a faházat. Az a hír terjedt el messze a környéken, hogy ott gyülekeznek minden éjjel a kisértetek. Aki megzavarja az összejövetelüket, az halállal lakol. A környeken több esetet tudnak, akik szörnyethaltak mikor a patakon áthaladtak. Ezeket a hullákat Harangozó szállította be öszvéren a temető hullaházába. A kiszálló urak, akik között a tisztiorvos minden alkalommal megjelent, megállapították, hogy fulladás okozta a halálukat a szerencsétleneknek. Messze elhallatszik a moraj éjféltájt, kisérteties cincogás, üvegcsengés.

Az egyik éjszaka szokatlanul nagy volt a lárma a patakpartján. Villámlott, dörgött az ég. Ebben a morajban néha mintha a föld is megmozdúlt volna. Mintha láva keresett volna kitörésre utat, messze a leégett erdőszélen kisértetiessé váltak a szenesedett fatörzsek. Itélet idő vonúlt el a környéken. Reggel a fűszálakon millió kis harmatcsepp fénye tükröződött.

Varjasné jelentette először az uraságnál az öreg Harangozó halálát. Utána a vadőr ment ki és délután a hivatalos urak mentek terepszemlére. A priccsen elszenesedett ember feküdt. A konyhában vagy nyolc-tiz porcellán tányért talált a bizottság. Az öreg Varjasné eskű alatt vallotta, hogy két bádogtányéron kivűl sohasem volt más a konyhán. A falak megrepedeztek és az agyag padlón szanaszét százötven velencei aranyat találtak és számoltak meg az urak.

Harangozó halála után lebontották a vadászkunyhót, helyét bozót nőtte be és csodálatos módon azóta az éjszakai szellemjárásnak is végeszakadt.

FALUSI KARÁCSONY

Már Karácsony vigiliájának délutánján nagy pelyhekben megeredt a hó. Izgalommal vártuk ezt az estét. Hetekkel előtte készültünk rá. Az ádventi estéken, mikor még szegényes hajlékunkban nem égett a petróleum lámpa, a rőzsefény világánál mesélte el Nagyanyánk, amit néki az ősök, ki tudja hány ősön keresztül, elmondottak. Mi áhítattal hallgattuk, mig a kisebbik öcsém, aki a jégen elfáradt, a meghitt melegben legtöbbször elaludt.

És szólt a mese ilyenképen.:

Abban az időben a pásztorok a nappali nyárőrzás munkájától elfáradtak, leheveredtek a subájukra. Ott valahol Betlehem táján. Leheveredtek és elbóbiskoltak. A nyáj elcsendesedett és Kelet hűvös éjszakája üditőleg hatott a nappali nagy meleg után. Feljöttek a csillagok s éjfél előtt, mintha északi fény derengene, ezüstösen, vakító fehéren, tündöklően megjelent gyermekszívünk ideálja az Angyal. Megtörtént az isteni üzenet az Angyal közbejöttével a föld legszegényebbjeinek a Megváltó születéséről.

Megszólalt a legidősebb pásztor:

« Angyal volt ez, ugy-e pajtás,
aki mondta, hogy Messiás
születik az éjszaka:
Betlehemi városban ».

A másik pásztor nem tudja mire vélni a jelenést:

« Én ugyan nem érthettem,
mert fényétől földre estem,
és nem figyelmezhettem ».

Felkerekedett a pásztornép, de hogy ünnepi ajándékot is

vigyenek, a nyáj legszebbjéből választottak ajándékot a Kisdednek.

Templomi áhítatunk elkisérte a pásztorokat. Az utcán nagy csillingelést hallottunk. Felráztam alvó kisöcsémet. Kis csizmáink a tüzhely mellett száradt, gyorsan előkerült s egy-kettő máris az utcán voltunk. Nagyanyánk kis ködmöneinket már az utcán terítette ránk. Nagy ostor-pattogtatás, kurjongatás s mintegy ezer kis és nagy csengő, kolomp hangjára az utcán volt a falú aprajanagyja. Ez volt a szokás ők jelképezték a nyájat. A sok csengő, kolomp azonban a gyerekek kezében csengett és nem a nyáj nyakán. Szomszédunk Pista fia, aki kamaszkorban volt, több társával együtt végig pattogtatták karikás ostorral az utcát. A gyerekek kis hóemberré váltak, mert a húlló hópelyheknek mintha az lett volna rendeltetésük hogy mind-mind a gyerekek vállán pihenjenek meg. Mintha az angyalkák a dunnákból kiöntött kópehellyel köszöntötték volna az ünnep nagyszerűségét, hogy részt vállaljanak a nagy csoda megünneplésében, épp úgy mint akkor, ott Betlehem táján a Gyermek születésekor.

Aztán beparancsolt nagyanyánk és hazaérkeztek szüleink is. Évek múlva tudtuk meg, hogy a karácsonyfa különböző ajándékokkal ilyenkor tért be lassan, lopva, hogy észre ne vegyük a hajlékba.

Folyt a mese tovább:

Elhaladt a nyáj, a pásztorok előtt világított a fényes csillag, amig meg nem állt annak a háznak tetején, ahol a Kisded született.

Öcsém látható izgalomba volt, amikor házunk ablaka előtt megszólalt egy csengő vékony hangja. Utána egy fiú hangját hallottuk: « Szabad-e hajlékukban a betlehemi Kisdedet bemutatni? ». Apám szólt ki: « Szabad ».

Időközben kigyúlt a petróleum-lámpa és egy vén, nagyszakállú, kucsmasapkás, bundás öreg lépett be nagy pásztorbottal... Mély dörmögő hangon mondta el mondókáját. Aztán a szoba padlójára heveredett, a bundáját maga alá terítette, alvást szinlelt. Utána még kettő érkezett. Ők is leheveredtek aludtak mély

horkolással, mikor két fehér ruhás angyal jött, kezükben a betlehemmel. A gót stilusu betlehem ki volt világitva, fehér hóréteg tündökölt a tetején. A betlehem fölött a betlehemi csillag és a kereszt. Az angyalok énekét hallottuk. Felcsendült a « Mennyből az angyal » s a betlehemi istállóban mosolyogva feküdt a Kisded. Körülötte József és Mária. Háttérben egy fiú bábukat táncoltatott. Apám a zsebében kotorászott s pár fillért adott az eggyüttesnek. A kis csoport hálásan megköszönte s a « Pásztorok » énekét zengve a hópelyhek hullása közben indult tovább más házakba, hogy sok-sok kis gyermek emlékezetébe vésse a megváltás csodás rejtelmét.

Künt az utcán kis és nagy csizmák kopogása hallattszott. Kis lámpásokkal indúlt falunk a templomba, hogy áhitat és fenyőillat közben zengje a « Glóriát » épp úgy, mint csaknem kétezer évvel ezelőtt a Gyermek jászolya fölött Betlehemben.

Karácsony éjszakáján áhítattal, alázatos lélekkel emlékezett és ünnepelte a Kisded születését a falú.

POLETÁR JÓSKA

A csodálatos hal-és kenyérszaporítás után amikor leheveredtek a népek, érezték ugyan a jóllakottságot, voltak akik szakállukat simogatták, voltak olyanok is, akik a hasukon végezte gyöngéd tapintásokat, de azért nagy számban lehettek olyanok is, akik bizony fölsóhajtottak: Uram mindez rendben van, de... de valami itóka is kellene. Helyesebben: vannak elégedetlen lelkek.

Hollád község népe szorgalmas nép. Az Ur adott földet, ahol a mindennapi megterem, adott hegyet, ahol a vörösbor érik a pincékben, de... elfelejtkezett a halról. Nincs patak a környéken, csak a Balaton terül el vagy tiz kilóméterre tőlük. Aztán kevés a föld, tudnivaló hogy az Isten-adta nép a földre mindig éhes. Vagy talán sok az eszkimó...? Közrejátszott az is, hogy a káptalan szőlői nagy területen fekszenek s akinek a Bari hegyen szőlőik vannak, az uton mellette mennek el. Ilyenkor ha még szomjas a torok, az ész józanúl háborog, követel ha már nedvessé válik a torok: akkor az agy lázasabban jár, akkor meg azért lázadozik. Jó hangot talált el az, aki arra épített, hogy politikai sikon a föld szétosztásával lehet szavazatokra szert tenni. Voltak akik az első világháború után kótyagosodtak meg. Mások negyvenötben öntöttek bájitalt a pohárba földigéretekkel.

Hollád községben él Tüttő Jóska, helyesebben az első világháború óta: Poletár Jóska. Ez onnan ered, hogy valami kommün seregbe keveredett ahol a népbiztosságig vitte. Azóta Poletár Jóska néven ismeretes, alacsony, köpcös, nagy hasú, nagy bajúszú, förtelmes nagy száju ember. Minden lében kanál. Amikor megtörtént a tatárjárás (a második) Magyarországon, azonnal az élre tornászta magát. Nem volt olyan közügy, amiben véleményt ne

nyilvánított volna, de nem akadt olyan magán-ügy sem amibe bele ne ártotta volna magát. Lett, — mert elrendelték, — a földmivesszövetkezet. Inditványozta a Bakai kovács házának elkobzázát a bolt céljaira. Aztán az ökrök árát ajánlotta föl első tőkének. Beválasztották a helyi párttitkárnő lányát (aki melesleg Keszthelyen volt kiszolgáló) boltosnak. Gyarapodott lassan minden, de aztán a gyarapodás után már gyorsabb ütemben tüntek el a portékák, végül az ökrök ára is. Aztán lassan kikopott, kezdett kijózanodni.

Az egyik reggel a megszokott tejcsarnoki utja során betért a községházára. Akkor már tanács volt, valami marhapasszusra volt szüksége. Amig kiállitották a passzust leült. Kalapját a térdére fektette, szemére lógó haját félre simította. De ez a simitás valahogy olyan volt, mintha a homlokán húzta volna végig a tenyerét. Szokatlanul csöndes lett. Majd a kalap pántlikáját simította végig, lassan fölnézett rám. Aztán beszédbe kezdett:

— Nem mennek ugy a dolgok, ahogy köllenének. Ma-holnap már a csontjaink kopognak, leszedik az utolsó hust is rólunk. Könnyü maguknak hallja. Maguk, hogy is mondjam, csak ollan költöző madarak, maguk hivatalnokok. De mi bizony itt maradunk. Itt maradunk, mert mi kis szürke verebek vagyunk, minket nem hajt a vágy, mi bírjuk a hideget, meleget, egyik rendszer után a másikat. Mi szoritjuk a földet, minket szorit, fojtogat a rendszer. Mindig többet, mindig több veritéket, mindig több vért ha úgy hozza a sors.

Ma már azt is elveszik, amit adtak. Pedig a magyar ember sohase kéri vissza az ajándékot. Ha mán ajándék, az ajándék, arra keresztet vet az ember, még akkor is, ha haragba kerül. Nézze: mán gondolkodtam azon, hogy butaság volt, amit csináltam. Akkor a háborúból jöttünk, földet igértek, nagyobb kenyeret. Fiatal voltam, talán a föld volt az, ami megigézett. Mellettük voltam. Megnősültem, egy kissé lecsillapodtam, a paphoz egyszer mentem el a házasság után amikor az egyetlen lányom meghalt: temetés végett. Utána megszürkült a családi életem, ismét felvil-

lanyozódtam. Nem hagyott az igazságtalanság. Ha akkor valami ördög járt volna a környéken, aki a földről regél, annak lettem volna a hive. Amikor a házamba jöttek a davajok és kellő tapintattal a testemen éreztem, hogy mint burzsujnak az istállóban a helyem, még mindig azt hittem, hogy valami tévedés lehet. Most már a lassú elégés idejét élem. Lassan közeledem a sír felé s ha a tükörbe nézek szeretném magamat szembe köpni. Vesztettem, csak egy lóra tettem. De mi szürke verebek vagyunk, most már titokban hintem a magot, ha nem is érem meg, remélem, hogy kikel. Ma már beszélnem sem lehet. Az első világháború után tudták, hogy nem tudom a számat befogni, nem is próbálták. Hagytak beszélni. Ma már kilátásba helyezték a börtönt. Lassan amint tőlem tellik hintem a magot.

Itt hirtelen abbahagyta, elpirult, mint a gyónó akit hatal? mába ejt a büntudat:

Magának elmondom, a maga szülei is érzik, azokon keresztül maga is tudja a valót. Maga tanult ember, de hű azokhoz, akikhez tartozik. Tudom azt, hogy maga mást gondol, mint amit tesz. Megfontoltan teszi azt is, amit kenyszerítve kell tennie. Segít is azokon akik magához tartoznak. Rajtam nem segített és azokon sem, akik ugy gondolkodnak, mint én. Nem bizik meg bennünk. Mi eltévedt bárányok vagyunk. Ránk más szemmel néz, mások más szemmel néznek ránk. Igaza van! Segítsen másokon, hagyjon bennünket, megtévedteket vezekelni. Fáj mindez, hogy kitagadottak vagyunk. Mint a leprások! Ha két jóravaló ember beszélget, ha mi arra megyünk, lehalkitják beszédjüket, vagy az időjárásról beszélnek. Nincs bünbocsánat. A jelen korban akit kitagadnak, arra rásütik a szégyenfoltot. Leprások vagyunk, de betegségünk különleges. Ma már nincs alany, aki fogékony erre a betegségre. Ez a mi betegségünk, emészt, mar. Felőrli a testet, elsorvasztja a lelket. Ha valaha akkor most volna ideje a misszionáriusokra. Bünbocsánat ha van, akkor nem ezen a világon. Nem a számunkra...

Elkészült a passzus, lassu léptekkel hazaindul a Poletár

Jóska. Én tünődöm magamban: megadható-e a föloldozás, vagy nem a nyulat akarta kiugratni a bokorból?

Amikor börtönbe kerültem azt hiszem talán ő volt a legbüszkébb rám. S ahogy ötvenhat után Kanadába jöttem eszméltem rá arra, hogy mi bizony csak költöző madarak vagyunk, akiknél százszorta többet érnek a föld robotosai: az egyszerű verebek, akiknek vérében benne lüktet a táj, akikből sohase lehet cifratollú vándormadár.

MEMENTO

« Minden idők névtelen hőseinek
és mártirjainak emlékére ».

Ne feledd magyar testvérem, ha bárhova is visz a sorsod. Neked irom, hogy ne feledd, aki végig jártad a göröngyös magyar kálváriát. Neked irom, hogy ne feledd, aki még magyar vagy és büszke arra, hogy egy ezeréves nemzethez tartozol.

Emlékszel, mikor családoddal együtt kikergettek házadból éjnek idején? Vagy amikor a « vörös csillag verőlegényei » ülték torukat, a magyar halotti tort, az áldozatok fölött az ávós cellák mélyén? Vagy amikor a kitelepítettek között « valahol Hortobágyon » gyomláltad a rizst, a kommunizmus nagyobb dicsőségére? A börtönök mélyén őrlődtek talán az idegeid? Ugye emlékszel?! Emlékszel, mert emlékezned kell! Még kiméletes volt a sorsod, ha kis idő után munkára kerültél a « rabszolga táborokba ». Aztán azt se feledd, amikor a huszonöt dekás kenyér mellé csak a vizet kaptad s a fegyelmin Horváth XIX., Král., Csikmérő huzott láncba és vert össze téged, mert a dohos cellák mélyén is vallottad, hogy magyar vagy. Ugye emlékszel?

Emlékszel talán a váci « Doberdóra », vagy az asztalos műhellyé vált kápolnára is emlékszel talán?

Vagy a « Gyüjtő » napi nyolc-tiz akasztása jut eszedbe, amikor nem volt « nyitás » s az udvaron búgott az autó?! most hogy ezeket a sorokat olvasod!

Vagy a « recski haláltáborra » is emlékszel, ahol a « kényszermunkán » a tábor egy harmad része csukta le meggyötört szemét örökre...

Emlékszel ugye, hogy milyen árat fizettünk a borús magyar ég alatt magyarságunkért!?

Ne feledd és siess! Ugy munkálkodj, hogy ilyen áldozatok után folt ne érje magyar neved. Ez a legkevesebb, amit várnak tőled, hisz ezren és ezren adtak ezért a névért többet: az életüket.

És ezt sohase feledd!

S. L.

AZ UTOLSÓ TÉGLA

Nagykanizsa 1946. A Teleky utca járdaszegélyén álló hársfák a tavaszról regéltek. Az utcán még imitt-amott hófoszlányok fehérlettek, de a járda kopott kövei alól felfröccsent az olvadó hólé. Vigyázva, óvatosan haladtak a járó-kelők, szemüket a kopott téglákra irányították, senkisem tudja, hogy megszokásból-e, vagy pedig tüntetőleg. Itt is, mint a Fő téren, elcsitult a piaci lárma, most már az uj-Istenek terpeszkednek ott fennhéjázó módon. Húsz méter magas beton-ruszki csufította el a teret s a keleti obeliszkek sokasága jelezte a környékről összehordott ruszki hullákat. Talán jó volt ez, mert igy az élőkre hullott az átok szüntelenül. Az átokra figyelmeztettek ezek a sirok.

A Fő — térről nyilott a Király utca. Ez nem volt olyan hosszú, mint a pesti nótában, de piszkos és régi épületei, düledező faltörmelékei közt a gyom ütötte föl a fejét. Járdái szükek voltak s a járókelőknek ki kellett térniök, nehogy a szembejövők, vagy a faltörmelékek elsodorják őket. A principális hidnál szakadt vége az utcának, folytatása már Kis-Kanizsa területén haladt. A MAORT hozzáépitésével azonban Nagykanizsa lett, de népe ma is falusias, szorgalmas nép. A köznyelve « sáskáknak » csufolja őket. Bőszoknyás asszonyai, lányai már kora hajnalban elindulnak a város felé, fejükön csodálatos módon egyensúlyban tartott vékákkal. A vékákban lévő tejtermékek csipőjük ringásával sem rázódik ki.

Régebben más világ volt, most azonban este hat után mindenki siet haza, mert az utcajárás csak hétig van engedélyezve. Hét után — ahogy a köznyelv mondja, — « lűnek ». A portyázó ruszkik, meg a népi rendőrök. Ez utóbbiak, holmi napóleoni vert

hadakra emlékeztetnek: katonazubbony, vasutas nadrág. Madzaggal átkötött puska, rozsdás holmi, amivel csak akkor lehet « lűni », amikor a puska is akarja.

Az utca végén korcsma, hangoskodás vagy mondjuk ugy, hogy ruszki kultura és mindezt a bagolasánci bor teszi. A bagolasánci bor a Cigány utcában is folyik. Közvetlen folytatása a Király utcának. Még elhagyatottabb környék s nincs az Istennek olyan teremtése ki megtudná mondani, hogyan került a Cigány utcába az « Aranybárány »-t viselő vendéglő. Az utcának hossza csupán egy köpés. Ez találó mert néhány lépéssel az utcáról a mezőre ér a jámbor járó-kelő. Másrészt azért is találó mert aki egyszer végig megy rajta nem tudja véleményét szabatosabban kifejezni, csak ilyen látható módon.

Az « Aranybárány » tulajdonosnője ebben az időben feltünő nagy bevételt könyvelt el magának. Hogy miért, erre ő tudna legjobban megfelelni, de talán nem egészen őszintén. De nemcsak ő, hanem a lánya is?! Mindenki tudja, hogy amióta a ruszki tisztecskék odajárnak, minden közszükségleti cikk és miegymás, ami a Kanizsaiknak luxus, náluk kapható. Persze a « felszabadítók » is kapnak ellenszoltáltatást: jóellátást és na, meg mifene. Mondják, az orgiáknak se vége, se hossza s a leány nem jön zavarba az anyja előtt, viszont megfordítva sem. Mind a ketten kiöltözködtek. A suttogás szerint a butoraikat a Récse felől az apácakolostorból szállították ingyen és bérmentve. Ruháikat az előkelő kanizsai asszonyok siratják. A puha szőnyegen szerteszét a kiloccsant pezsgő foltjai, üres üvegek hevernek. Ki tudja honnan « zabrálták ». A kereveten kigombolt kabátban két-három ruszki tisztecske terpeszkedik. A « hölgyek » hol az egyik, hol a másik ölében. A szobában mahorka-illat vegyűl kölni illattal. Ázsia keveredik Európával a dosztojevszkij-i megfogalmazásban. A néző szemében utálat...

Békési rendőrtizedes ott halad el az egyik kiskanizsai korcsma előtt, ott is hangoskodás. A tizedest hazafelé sietö bőszoknyás asszonyok köszöntik és ő is vissza köszön.

Este van s a bagolasánci hegyek fölött a hold félkaréja látszik s tőle néhány méterre a magasba huzó nyárfa felső ágai egyvonalba esnek a hold karimájával. Mondhatnánk: ráült a nyárfa tetejére a hold.

Békési csendesen ballag s gondolatában a főnyedi határban érzi magát. Érzi a puha sarjúszéna illatát, ahogy egyszer a rakott szekéren hanyatt feküdt és nézte a holdat. Akkor ugy gondolta, hogy uszik a hold az égen és nem a felhőfoszlányok usznak el a hold alatt. Aztán múltak az idők, kikerült az iskolából, dolgozott ahogy a gyermek-ereje engedte. Mert nagy volt a család, csökönyös volt a föld, nem akart nőni az élet és szoros volt minden, mint a nadrágszíj. Később sem változott, amikor ifjúvá fejlődött, amikor katonasorba ért. A marotsár vizlevezető árkában akkor is csak a békák kuruttyoltak rendületlenül s ahogy haltak az öregek, ugy születtek a gyerekek. Sohase több, mint amennyi elköltözött a Gatyás fölötti homoksirokba.

Életébe a mindennapi gondok közé befészkelte magát a háború. Bevonultak a rendetvágó erős férfiak és helyüket fiaik foglalták el. Meghalt Tóth János, Spingár Jenő ott künt a fronton, aztán eltünt a másik Spingár a « hosszú ». Végigsöpört a háború az emberek között és áldozatokat szedett. A « felszabadítás » viszont emléket, soha ki nem törölhető emlékeket hagyott maga után. Emlékezéséből puskadörrenésre figyel föl... A korcsma előtt dörren a puska s a gyér világításban emberek dulakodnak. Fölébred benne a kötelesség s rendet akar teremteni.

Nyolcan-tizen verekednek és ütik az arra haladó civileket. Egyszerre több fegyver dörrenés hallatszik és a verekedők közül sokan véresen buknak a földre. Belekeveredik a tömegbe, közben tőle is elveszik a puskát. Végül rendőri erősités érkezik, befutnak az NKVD emberei is. Ugy-ahogy ők csinálnak rendet. A részeg ruszkikat és a sebesülteket elszállitják a halottakkal együtt.

Az « Aranybárány » előtt jeep áll meg. Küldönc érkezett, suttog valamit a kiskanizsai verekedésről s a « hölgyek » öléből

az orosz tisztek autóba ülnek. Békési ekkor már harmadmagával megbilincselve áll az NKVD Batthányi utcai székházának egyik ruszki őrnagya előtt. Tolmács utján faggatják, miért nem lépett közbe, miért engedte, hogy holmi magyarok agyba-főbe verjék az orosz katonákat. A vád az, hogy ő lőtte le az egyiket. Hiába védekezik, hiába kéri, hogy nézzék meg a puskáját... hiába hangoztatja, hogy a verekedést a részeg ruszkik kezdték, hiába esküszik, hogy azok lőtték a magyarokat, nem használ semmitse. Az NKVD irodája kitünően van felszerelve. Az őrnagy intésére a lába alatt megnyilik a padló ő pedig zuhan lefelé.

A nehéz esés után a karját sem birja emelni. Nyolc-tiz orosz veszi közre s labda módra pofozzák egyik sarokból a másikba. Néha valami kemény tárggyal kólintják fejbe és a kutyakorbács cafattá vált ruháin keresztül mély vörös és kék csikokat húz a testére. Elájúl, de nem sokáig tart ez az áldott állapot, mert vizzel locsolják és minden kezdődik elölről. Nem érzi a fájdalmakat, nem érzi, hogy zsibbadt homlokáról vér folyik alá s az alvadt vérrel csapzott haja alatt a sebek sem fájnak. Csak a betonpince áporodott szaga csavarja az orrát. Aztán halk, lassu kopogással női cipők közelednek a cella felé. Csodát sejt, bár tudja, hogy a pokolba csak ördög jöhet, mert ebből a betoncellából száműzték az Istent. Véres megsebzett testét odafeszíti a nedves betonfeléknek, a beton nyirkossága csillapítólag hat, ugy hallgatja a közeledő női lépéseket. Gondolatában felvillan, vajon élet, vagy halál közeledik-e? Amikor kitárúl a cella ajtaja, korbáccsal a kezében ott áll Juliska az « Aranybárány »-ból. A megveszett, — ruszki tisztek ölében bujákoló asszony. Kezében felemelkedik a korbács és szabadjára engedett démoni erővel üt. Kegyetlenebbül, embertelenebbül, mint maguk az oroszok. Az első ütés az arcán vág véres csíkot, a második ütésnél az ostor hegye az egyik szemét éri s a szörnyű fájdalommal együtt a szeme is kifordúl. A nő haja csapzottan lóg le, ajkáról dől a káromkodás és számolatlanul méri az ütéseket. Órák múlva eszmél csak föl, falhoz bilincselten. Előtte már téglafal emelkedik. Előbb két embert

raktak be az átelleni betonkoporsóba. Most előtte falazzák a lámpavilágot. Lassan emelkedik a téglasor, koppan a malteros kanál, koccan a tégla, szükül a nyílás és fogy a levegő. Ahogy emelkedik a tégla úgy fogy a földi élet, lassan jön a megváltó halál, jön a felszabadúlás, mig kínzó gondolatára verítékek gurúlnak le halántékáról, addig ép szemében lángoló gyürűk cikáznak s utána jön az örök sötétség.

Az utolsó tégla is helyére került. A Batthányi utca és a Csengeri utca fái vad hajladozásba kezdenek, mert fúj a szél, tombol a természet és tort ül az ördög az « Aranybárány »-ban a nagykanizsai Cigány utcán.

VIRÁGVASÁRNAPI HAJNAL

A szobi malomvölgy kacskaringós utjai mellett visz az utunk, a völgyben csobogó kis patakok. Nincs benne pisztráng, csupán egy-két kisz hancurozik az iszapjaiban. Őszi esőzéskor azonban állandósúl a patakok hatalma és csupán a tavasz szárítja föl a pocsolyákat. Itt- ott egy két zöld bokor jelzi a tavasz indulását a völgyben.

Előttünk a Kopasz fürdik a lemenő nap fényében s lassan alkonyodik. Este lesz és az éj csendjében a környező hegyek árnyai állnak őrt ijesztően.

Nosztrára érünk... A korcsma belső szobájában szürke ruhás fegyőrök hangoskodnak. A söntésben a falusi fiatalok szórakoznak. Két ellentét: a materialistákat, atheistákat képviselő fegyőrsereg, és a vallásos ifjak, a régi Márianosztra kegyhelyének lakói. Nem barátkoznak, egy asztalhoz nem ülnek le a kommunista rezsim kinzó osztagaival.

A Kulturház felől zongora hangját hozza az esti szél. Márianosztra lakói tudják, hogy a rabok részére kiutalt kosztpénz árából létesült a Kulturház és lett a fegyőrség fellegvárává. Sem a mozi sem a táncmulatság nem vonzza a falu vallásos népét közéjük.

Egymásután hagyják el a korcsmát, hangoskodásukra felfigyelnek a falusi fiatalok:

— Ki állitja, hogy nem merek rálőni?! Majd meglátjátok, — folytatja a bent megkezdett vitát Fábián tizedes.

— Nem arról van szó, — toldja meg a társa, akinek nem ártott meg az ital annyira, — csupán azt mondom, hogy szolgálaton kivül nem használhatod a pisztolyodot.

— Mit nem!? Ki tiltja meg nekem, talán te? — nevetését a közeli hegyek visszhangozzák.

A falusi fiatalok a részegek után lopakodnak.

Nem messze a korcsmától áll egy kereszt. Fakó arcu, kezét kitáró pléh Krisztus.

Pisztoly dörrenése hallik az éjben és a keresztről az ut porába húll a szenvedő Krisztus. Stigmái kiujúlnak...

Fegyveres őrség érkezik a helyszinre a « Krisztust feszegető Fábiánt » bekisérik.

Másnap éjjel a szobi malomvölgyön áthaladó Fábiánt ismeretlen egyének megverik.

A templom összeépült a fegyházzal és mellette van a vaskapu, amelyen a fegyház területére lehet jutni.

A bejáratnál őrséget álló szürke ruhás megdörzsöli a szemét. Mintha álmából ébredt volna. Még a kémlelő nyiláson utána is néz. Szemét mereszti, de nem lát semmit se. Biztonságból a kapu lakatját is ellenőrzi, mindent rendben talál.

Pedig a kapún keresztül dicsfényben öltözötten a « meggyalázott Krisztus » halad el. Virágvasárnap hajnalán bevonúl a fegyház hulladék raktárrá minősitett kápolnájába.

A kőkerités tetején lévő szögesdrót árnyéka vetődik a Mester homlokára, töviskoszorú gyanánt. Előtte a mártirok sokasága halad. Magánzárkáikban a rabok alszanak, álmukban azonban ott vannak a virágvasárnapi bevonuláson. Pálmát lengetnek, a pálmaágról vér húll az ut porába. Halad a menet, néhol a köves uton megbotlik a szamár.

Fényárban uszik a kápolna, a keresztcsonkok mintha kiegészültek volna. Oltárképéről, valamint a négy apostol képéről a sár, korom, mintha lekerült volna. A vakolat szépen kisimúlt, illat tölti meg a kápolna levegőjét. Törött ablakain a befújó szél orgonál.

Leszáll a Mester a szamárhátról, lassan indúl a kopott lépcsőkön, a kidobott oltár helyén fölhalmozott bálákon megpihen. Körűlötte hófehér ruhás angyalok, lent a lábánál a mártirok foglalnak két oldalt helyet.

A kápolna előcsarnokában a kufárok, pénzváltók hada. Hangoskodásuk aranyaik csengése hallik.

Virágvasárnap hajnalán a Mester tanít. Majd kezébe vevé a kenyeret és mondá: « Vegyétek és egyétek, ez az én testem! ». Utána vevé a kelyhet e szavakkal: « Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem! ».

Kezén, lábán és a szívén a stigmák kiujúltak.

Közben az előcsarnokban nagy a zsivaj, haragossá vált az Ur. Kezébe korbácsot vesz és kiűzi őket e szavakkal: « Szeretteim vérét, könnyét, verítékét aranyra váltó kufárok! Takarodjatok ki Atyám meggyalázott házából ».

Aztán visszajön, előbbi helyre ül és beszél a nyolc boldogságról. A mártirokhoz szól: « Boldogok vagytok ti szegények tiétek az Isten országa! ». Még sok olyan dologról beszél, amit a rabok nem értenek. Az Ur lábainál szerte-széjjel fekvő hulladék bibor lánggal ég.

A Mester fölött az angyalok a Hozsannát énekelik.

A rabokhoz is beszél, folytatja megkezdett hegyi beszédét. Az elcsigázott, sokat szenvedőknek volt csak igazán erősítésre, biztatásra szükségük:

« Boldogok vagytok, akik éheztek! ».

« Boldogok vagytok, akik éjszakánként sirtok! ».

« Boldogok vagytok, ha gyűlölnek, káromolnak titeket! ».

« Boldogok vagytok, akik üldözést szenvedtek az igazságért! ».

Majd ahogy jött, — szamárháton, — elindul a kijárat felé s a szenvedőkre áldását adja.

A börtönt szegélyező diófákon s fönt a légben a madarak « Tedeumot » zengenek. Aztán eltünik a vasajtók mögött a Mester.

Nagypénteken a szégyenfán már ott függ a « meggyalázott pléh Krisztus », kezét áldóan terjeszti szét, mintha magához akarná ölelni az őt szeretőket.

HAJNALI TEMETÉS

Hajnali három óra lehetett, a faluban egymás után szólaltak meg a kakasok, a falú végéről elnyújtott kutyaugatás hangját hozta a kora reggeli légáramlat. Lent a folyosón új jövevények sorakoztak, néha egy-egy fatalpú bakancs, vagy csajka koppant a folyosó betonjához.

A börzsönyi hegyekre most mászott föl a nap, gyér sugarai a börtönablak első rácsát vetítették a falra. Hulladék-raktárrá lett templomon a keresztcsonkok élő mementóként nyúltak az égre.

A földszinten kinyílt egy cella és abból elindultak a temetési menet mindenki által megbélyegzett tagjai: Somogyi B., Kántor S., és egy cigány. Az ablakaink alatt lévő fenyő megborzongott...

Az álom tarka pillangói elszálltak a szemekről, a magánzárka épület déli szárnyán az ablakok mögűl kutató szemek néztek a hullaház zord ajtajára. A kölcsönkoporsó vásott deszkái felnyögtek, amikor az első halottra a cementeszsák papirja került szemfedőnek. Ma kivételesen nagy nap lehetett, mert a második fordulóra is számítottak, azért kezdődött ilyen korán. A második áldozat kihült tetemét is beledobták a ládába. Egy kis bonyodalom is adódott, mert a teremtése az Istennek nem zsugorodott eléggé össze, mintegy bosszantására a rezsim hű embereinek, a halott lábszára a koporsóból kilógott. Aztán segít a cigány-furfang. Összesugtak... Somogyi baltával zuzta szét a sipcsontokat, Kántor a gyapju pullóvert vette le róla. Egy hang az ablakból kiáltott: Gyilkosok... Gyil-koo-sok... Hullarablók!... A hang visszhangot vert az udvaron, most már ezer torok kiáltotta a vádat. Betöltötte a hang a levegőt, átszállt a hegyeken, a Duna viztükrén megtörött. Befészkelődött az agy sejtjeibe is, vérré vált bennünk.

Kiérkezett az őrség, a kutató szemek most már az udvarról, a belső őrség a folyosóról leste az élő halottakat. A cellákban azonban mindenhol aludtak, vagy legalább is utánozták az alvást.

A kietlen udvar kavicsszemei egymásnak adták a vádat, a zord börtönfalak visszhangozták. A halott-gyalázók aznap nem mentek sétára, szokatlanul sok igénylő akadt a kurtavasra, szinte egymást váltva, hat- nyolc órás váltással. Séta után a folyosó belső oldala megtelt. Egymás mellett sorjában a homlokkal a falat kellett támasztani és a homlok alá kavicsot helyezett a kinzó. A sötét zárkába tucatjával kerültek három négy napra az emberek.

Május volt, ezernyi pompában indult a tavasz. A dombok oldalán a baracfák rózsaszínt öltöttek magukra. A gyep szine haragos zölddé vált, a levegő simogatott, a templom homlokzata kopott ruhában ékeskedett. Fönt az égben, amerre a keresztcsonkok mutattak talán álmodott az Isten...

Ádám Gábor főorvos, — azelőtt fogtechnikus, — kivette a szabadságát. A gyógyszerláda kulcsát elfelejtette otthon hagyni. Ennek a nemes cselekedetnek, a rothadt spenótnak, tarlórépának az áldozatai nap-nap után szaporodtak. A cukorbajosok inzulin hiányában mint ősszel a legyek ugy hullottak s váltották egymást a kölcsönkoporsóban. Az akácos temetőben a friss simítású jeltelen sirok szaporodtak, csak a tavaszi szél sodort rájuk akácvirágot. A sétán támolyogtunk, többen összeestek. A sovány, aszott testek mint halotti árnyak imbolyogtak. Az estek leplet terítettek a nosztrai tájra. Északi szél kerekedett. Az áldott éj kiosztotta az álom védő fátylát, hogy alatta az élők s a holt lelkek közös szeánszra érkezhessenek. Mesélnek a holtak Márianosztrán...

Csodálatos szép, eddig nem hallott dolgokat mondanak.

Igy kezdi az egyik kölcsönkoporsós:

Megkönnyebbülés az amikor az ember lerázza a porhüvelyét. Nem rossz a halál, nagyon szép... Aranybrokát földig érő

ruhában jött értem, arca fényes volt, lelke az én lelkemmel rokon. Kezében az isteni parancs papírusza. Rám nézett s abban a pillanatban a lelkem egyesült vele... testem akkor lett érzéketlen, amikor a csókját rám lehelte. Milyen boldog vagyok... most már nem szenvedek, nem érzem az ütések megszokott tompaságát... nem gyötör a tudat, hogy meddig?... Most veletek lehetek... most az otthoniak fölött őrködöm, erőt adok néktek ti élő halottak! Találkozunk! Tudom hogy irigyeltek bennünket, várjátok a halkan szálló isteni küldöttet, aki megszabadít a szenvedéstől titeket, ti élő halottak... Hozzátok is eljön a Halál angyala.

Éles csengő hasít bele az éjszakai álom megnyugtató csendjébe. Reggel öt óra van, ébresztő. Folytatódik a test kinzatása.

MÁRIANOSZTRAI KARÁCSONY

Az esti villanygyujtás ideje még nem érkezett el.

A naptár szerint 1952-öt irtak. Karácsony volt.

Délután már megvolt a « zárás », ami a rabtársadalomban az ajtó bezárását jelentette.

Künn nagy pelyhekben hullott a hó és köröskörül, a börtön környéke reflektor fényben uszott.

Távol a Kopaszon diadalmasan állt a Kereszt. A hó fehér takarója borított be mindent.

Ez a késő délután más volt, mint a többi. Szent Karácsony estje igézett.

Éreztük az ünnepet és a szivek most jobban véreztek. A gondolatok sebes szárnyon repültek haza szeretteinkhez és láthatatlan angyal szárnyak hozták vissza gyermekkori emlékeinket...

A 72-es cella ablakán besodorta a szél a havat, s mi fázósan bújtunk össze törekkel töltött szalmazsákjainkon. Harmincketten voltunk összezsufolva, mint a heringek.

Ez a cella valamikor Nagy Lajos királyunk szobája volt, egyik oldalán még látszik a befalazott ajtó, mely a szomszédos templom erkélyére nyilott.

A « leprás király », a szerzetes nővérek halk léptei helyett most a « príbek » kongó lépteit halljuk. Valamikor itt szeretet honolt, most a gyűlölet fekete hullámai árasztanak el mindent.

Egy előnye mégis van a cellának: a « holt sarok ». Igy neveztük azt a részt, ahová a fegyőr a kémlelő ablakon keresztül nem láthat. Ebben a holt sarokban ülünk össze, — « egy-két magyar összehajol,... » ahogy a költő mondja és emlékezünk...

A tanitó az ormánsági szokásokról beszél, egy másik a karácsonyi emlékeit eleveniti fel, a harmadik Ady és József Attila

verseket mond, a negyedik saját verseiből ad elő. Aztán egy elbeszélést hallunk egy ötödik barátunktól. Lassan nyugovóra tér a megkinzottak egyik kis csoportja, mi pedig néhányan, lassan sugdosva tovább beszélgetünk. A kínzók gondoskodtak róla, hogy ne legyen nyugalmunk még karácsony szent estéjén sem.

Zárkamotozás!

A legdurvább módon, sűritett káromkodások kiséretében.

Egyszerre talpon van a zárka minden lakója. Szalmazsákba vándorol minden tiltott holmi.

Nem sokáig várat magára a « hipis », néhány perc múlva már a folyosón állunk meztelenül, s míg sorra motozzák ruhadarabjainkat, bőrünk a hidegtől lilás kék szinben játszik.

Egyik barátunk felsóhajt:

« Oh Istenem mennyivel szebb lenne az élet itt a földön, ha nem teremtettél volna buta és ostoba embereket! ».

Bent a cellában hatalmas porfelhő, halomra öntött szalmazsák töltelékből. A viz kidöntve, kenyérdarabkák és fogkrém uszkálnak a tetején.

« Tiz perc múlva zárkarend ».

A templom tornyában megkondúl a harang, hívja a falú apraját, nagyját. A harmadik harangszó után előkotorásszuk aluminium bögrénket, alját a falra helyezzük, fülünket a pohárba és a rabok « modern fülhallgatóján » hallgatjuk az éjféli misét, felekezetre való tekintet nélkül, az Ur 1952-ik évének karácsonyán.

« Materialista barátunk » sem alszik, halljuk a sóhaját:

« . . . de boldogok, akik még hinni tudnak... ».

Tudjuk, hogy ő is otthon jár gondolatban özvegy édesanyjánál, mint mi a családunknál és ő is épp úgy imádkozik, mint mi, egy szebb, egy boldogabb országért, a szabadságért, míg az Ur szűletésének dicsőitésére felhangzik a márianosztrai templomban Karácsony éjjelén a « GLÓRIA ».

A SZABADULÁS ÓRÁJA

Ősz volt. A Duna lassan, méltóságosan hullámzott, de a levegőben már volt valami, amit a hatodik érzékünkkel fölfogtunk. Két napja már nem dolgoztunk, a cellák dupla lakattal záródtak, elmaradtak az egészségügyi séták is. Sokat töprengtünk azon, hogy a duplaőrség, a cirkáló őrök miért olyan gondterhelt arccal végzik munkájukat.

A negyedik osztály 62-es cellája volt a birodalmunk. Kis világ, amit a szellem, a gondolat tett naggyá, amit az álom lépett csak át, amiből csak az álom szárnyain tudtunk szabadulni. Világunkba, a szigorú intézkedések ellenére is, betörtek kivülről a hírek. Megtudtuk, hogy Szegeden és Pesten tüntetésekre került a sor, az Irószövetségben parázs viták vannak. Riadókészültég az egész országban. Az utcára néző cellák ablakain keresztül láttunk nemzeti szinű zászlóval katonaságot elvonúlni. Az őrök közül a megbizhatókat (kommunistákat) Pestre vitték. Vác népe tüntetett tegnap este és szabadonbocsátásunkat követelte. Este a politikai tiszt Kiss hadnagy kisértetében zárkáról-zárkára járt: cigarettát osztogatott.

Uj polgármester került a város élére, bálványokat döngetik, a külső őrség autóval elhagyta Vácot. Most már rohamosan peregtek az események, mint több és több hír jutott el hozzánk. A külső őrséget átvette a fegyőrség. Sapkájukon nemzetiszinű kokárda virított.

Este minden cella ablakát kinyitották a rabok. A Himnusz és Szózat hangjai szálltak az esti szélben s az őszi táj verte vissza a rabok énekét.

Meglanyhult az örök fegyelme, azt se tudták, hogy mit csináljanak, szép szóval, kérleléssel fordúltak hozzánk. Emberek lettünk végre, akiknek « szépen be kellett látniok », hogy nem önkényeskedés volt az, amit velünk tettek, csupán egy-két « kommunista » vezető parancsát teljesítették. Igy érkezett el 1956. október 27-ének reggele.

Aludni nem tudtunk, egész éjszakán át halkan beszélgettünk felűlvizsgálatról, szabadulásról, új életről. Gyönyörű éjszaka volt, reménnyel teli, bodító tavaszindulás az őszben.

A cellákban emeletes vaságyak voltak. A szalmazsákokban hat- nyolc éves török, por. Korábban milyen jó volt a tulhajszolt munka után éjszakai pihenőre térni, hazaszállni szeretteinkhez az álmok szárnyain. Oh nyugodt, szép álmok, amikre szivesen emlékeztünk a gyötrő hideg, kinzó nappalokon.

Az utolsó éjszakán eltüntek az álmok. Korán, mint valami hangyaboly, mozgott az egész osztály. Reggeli után ismét dupla lakatzárás; de a túlfűtött emberek szabadulásvágya nem ismert határt. Valahonnan a második osztály felőli ablakon elhangzott a szó, ami a túlfeszitett érzelmek puskaporául szolgált: « Engedjenek szabadon! ». Aztán ezer torok kiáltotta a borús ég alatt: « Szabadságot! ». A 64-es cella ajtajának kitörését elnyomta a nagy zaj, az első cella lakói a szabadság felé menetelnek már! Ennek a cellának lakói segítettek a folyosóról a bezártaknak kifesziteni, kitörni az ajtókat. A negyedik osztály már szabad! Az osztályparancsnok még telefonálni akart az őrségnek, de barátom szétszakította a vezetéket. Most már le a földszintre, a harmadik osztály kiszabadítására! A sovány, beesett arcu rabok arcán először jelent meg a pir, amit a szabadság igérete festett az arcra. Azután az első és második osztály is szabaddá lett. Hullámzott a tömeg, a darócruhások számozott tömege. De most már a számok alól az ember lépett elő: büszkén, szabadon. Az MZ őrei átadták a kulcsokat. A « Doberdó » nyirkos falai közül is kikerűlt három pap a napfényre. A raktárrá lett Istenháza büszkén tekintett le, mintha sohasem lett volna az ajtajára írva a cinikus mondat:

Isten hiány miatt zárva! Lent a folyosón hullámzott a tömeg, a kijárat vasrácsa azonban zárva volt. Künt golyószórókat helyezett el az őrség. Bent az osztályokon nem történt bántódásuk a fegyőröknek. A krisztusi megbocsájtás szellemében kivántuk az új életet elkezdeni.

Reggel kilenc órát mutatott az óramutató. Az őrök kívánsága volt, hogy háromtagu küldöttséget nevezzünk ki, amely a forradalmi tanács megérkezésekor tárgyalni fog. Sürgetett az idő s most a türelmetleneknek lett igazuk! Bár megneveztük a három személyt, de ha tovább várunk, kiméletlenül lemészárolnak bennünket. Mint feltartózhatatlan áradat indult el az utcára nyiló kapu felé több mint ezerötszáz rab. Az utcán őrséget álló őr kulccsal nyitott ajtót. Kezet fogtunk a kinzónkkal, voltak akik megölelték.

Ezalatt felvonult Vác népe is. Mi darócruhások, sírva ölelkeztünk az ismeretlen emberekkel. Sírtunk, mert könnyeinket kisajtolta a szabadság. Kordont vont körülöttünk a kivonúlt katonaság. Egyik barátom a homlokzatról leemelte a kivágott nemzeti zászlót, amit sorra csókoltunk. Szállt a Himnusz...

Egyszerre sortűz dörrent. Emberek rogytak le a nemzeti zászló alatt a kövezetre. A két teherautó ávós, akiket Ádám Gábor és Pelcz őrmester hívott ki Pestről, csakhamar visszafordult, amikor a katonaság felvette velük a harcot. Szitált az eső, és ebben az esőben hullottak a polgári ruhadarabok az emeletekről. A « civil » alatt azonban kincstári ingünkön őriztük megbülönböztető számunkat, hogy emlékeztessen szabadúlásunk órájára s elszántságra serkentsen a további harcok idején.

TARTALOM

Előszó . . . 7
Föltámadott 9
Csendélet 12
Mindig árnyékban . . 15
Lidércfény . . 18
Kurschmidt . 21
Szákás Ferkó 25
Amikor a Rigó fütyül . . 28
Tolltépés 31
Mátyás az igazságos . . . 34
Amikor a szivek találkoznak . . 37
Irénke 44
Liba-pásztorok . . 47
Józsa gyerek halála . 50
Birósági tárgyalás . . 53
Sport-riport . 55
Múzsa 58
A Lujza tónál . . 60
Százötven arany . 62
Falusi karácsony . 67
Poletár Jóska . . 70
Memento . . . 74
Az utolsó tégla 76
Virágvasárnapi hajnal . . 81
Hajnali temetés . . . 84
Márianosztrai karácsony . 87
A szabadulás órája . . 89

Készült: Dario Detti nyomdájában
Via G. Savonarola, 1 - 00195 Roma